

קטע מתוך 'קיסרי הגלידה'

פה אני יושב. על כסא נמוך במעמקיו של בית קפה קטן המשקיף על רחוב צדדי בתל אביב, ולידי באה לשבת עלמה אחת עולת ימים, לראשה כובע בארט ועל צווארה יבלת מאדימה ומחווירה חליפות בקצב הווריד הפועם בצדו השני של הצוואר. אני, כמתחייב מגילי, ממהר להחמיא לה על שקידתה בנגינה, שכן, בידוע, סימן כזה המכונה יבלת כנרים הוא סימן מובהק לשעות רבות של אימונים בכינור. צעיר המופיע מגבה רוכן על הצוואר הזה ואומר, זו יבלת אהבים, לא יבלת כנרים, היינו, סימן שאין לטעות בו לאוהב נלהב השקוד על צוואר חשוקתו. בעוד היא שולחת יד זהירה אל כתפו הנתונה בגופיה מלוכלכת אני משהה מבט ומקיף בעיני את בית הקפה כולו העומד ריק בשעה זו של בוקר היום השישי. עול הימים שעכשיו חבש את הבארט שחטף מראשה של היושבת מולי, על הבר, רכון כולו על המוזגת שפלג גופה העליון היה חשוף כמעט לחלוטין ורק קעקוע ענק מימדים של טווס פורש זנב צבעוני מטבורה ועד גבה. עכשיו, ברגע זה, למשל, הוא מכסה בכף ידו האחת את עירומה בעוד ידו השנייה עוזרת במזיגת משקאות שרובם ממילא נשפך על הבר ונוזל למקום בו הוא מתכופף ומלקק בלשונו, ולאחר הימלכות קצרה בדעתו הוא מפיג את מתיקות המשקאות בליקוק זיעת גופה של המוזגת – ברמנית בלשון השגורה של היום יום, וזה, הגוף, מזדרח ונוצץ באור יקרות הנשקף מן החלון הצבעוני והמטונף בגבהי בית הקפה. אכן, מראה רב קסם אך מפגל את הנפש, ומכאן שאני נעתר לבקשתה של נגנית הכינור לבוא עמה לחדרה – היא תנגן לכבודי את הפרטיטה לכינור סולו של באך – דבר שלא הוצע לי מעולם, לא בצעירותי ולא בבחרותי ולא בבגרותי, וכך אנו נגוזים בחשאי מבית הקפה – עכשיו הבחור כבר יושב על הבר וגבו המופנה אלינו רכון על המוזגת הכורעת ברך מולו ומגררת צחוק כבוש ועוד קולות משונים שראוי להשאירם לדמיונו של הקורא ולא לקרוא בשמם המפורש.

אנו פוסעים לנו בשדרה קטנה ועולים לביתה, היינו לחדרה של נגנית הכינור, שקירותיו עשויים מוֹך, ודאי כדי להבליע את קול הסולמות האינסופיים שניטל על נגן כינור לחזור ולנגן. היא מבקשת לפשוט את בגדיה, אבל הבגדים מתמרדים ומסרבים ומסתבכים, והמכנסיים, אותם פשטה אגב פיתול מופלא של האגן, מקרטעים על הרצפה כמו הקרפיונים שקנתה אמי לשבת על רצפת האמבט בבוא יומם, היום החמישי בשבוע. אני מפגיע בה שתוציא את הכינור וחוזר ומזכיר את הפרטיטה, והיא, באי רצון, רוכנת ומוציאה בקצה האצבעות מנרתיק מעוקם את הכינור החצי מכורסם, ומסבירה לי בשפתיים סגורות שהלכה שלו נוזלת על האצבעות ומנגבת אותן קצת על גופה היא וקצת על קיר המוֹך. הכינור אינו נעתר ומגרגר כמו כלב דוברמן זקן שהקיפוהו כלבים שמעולם לא היו טובים כמוהו, אבל הם צעירים ורזיזים ממנו, מה שחוזר אל סוגיית גילי המכובד, שאינו באמת מתיר לי שהות מן הסוג הזה במחיצת עולות ימים שגילן שלישי מגילי.

בעוד הצעירה מפגיעה בי שנשכב כאן, על הרצפה, ומהר כי זמנה אוזל ובשרה נאכל במחלת הסוכרת, ולהוכחת דבריה היא מגישה אל פי את זרועה שכולה מפוספסת גבישי מלח זוהרים כפוספור וטעמם מר ומצחין. בנקודה זו של סירוב בלתי אפשרי, לאמור, להיעתר אי אפשר, לסרב אין דרך, נבקע, טוב מזה לומר, נחצה קיר המוֹך ואדון נעים, בעל בית הקפה נכנס ומעתיר בי לשלם לו, מידי משתלשל חשבון. למרות שלא טעמתי דבר אני נעתר מייד ופורע לו את החוב בהמחאה של 'בנק זרובבל' שפשט את הרגל לפני ארבעים שנה. הוא מודה לי ונעלם דרך הקיר ואני בעקבותיו. אני חולף דרך חדרים מלאי עולי ובעיקר עולות ימים שיחסם לאיש זקן שכמותי נגלה כמאיר פנים, ואני מוזמן בלי הרף לקחת חלק, להצטרף – למיטת זוג, למיטת בודדים, לארוחת בוקר שכולה גרגרים ועשבים – ודאי עשבי תיבול. אני מודה בנימוס וחותר את דרכי אל היציאה ומסתבך כי הבית הזה בנוי חדר בתוך חדר ליד חדר ומולו חדר. בחדר אחד יושבת בגיגית עלמה צעירה, מסובנת כולה, והיא מחווה בספוג שבידה הזמנה להצטרף אליה ולקחת חלק באמבט, אבל הגיגית ממילא שוקעת לאיטה ברצפת המוֹך, לא תעמוד במשקלנו הכפול, ואני מודה לה תוך שאני מניח את ידי על ליבי, וממשיך לחתור אל גרם מדרגות כלשהו, שנגלה כמלכודת

פתאים, משום שהמדרגות מתפוררות תחת רגלי ברגע שאני דורך עליהן, וגרם המדרגות כולו שוקע עד קומת הכניסה, מעקה העץ שנעקר ממקומו משמש לי כמיין משוט עמו אני מפלס דרך אל היציאה. אני ניצב בפתח החצר וכאן, בנקודה זו, קרבה ובאה עלמה גבוהה מאוד, היינו, מדדה על קביים של ליצנים, כולה עטוית נוצות ועל פניה מסיכת פח עליה היא מרכיבה משקפי שמש מפח ועל שפתיה מקור מפח. היא מצייצת ומדגדגת את עורפי בנוצה, ואני מעניק לה בעין יפה מטבע של שקל, והיא נושקת לי ובמטפחת אדומה, גדולת מידות היא מוחה בזהירות את הדם מעל שפתי, ונעלמת על קביה, ואני, מקץ הרהור ארוך, היינו, לאחר שאיני מצליח להתמקד בשום מחשבה, פונה והולך ברחוב התל אביבי שהשבת נפרשת עליו לאיטה כמו פרוכת מלוכלכת, מוכת עש (בעיר הולדתי, בני ברק, הפרוכת של בתי הכנסת הייתה תמיד מלוכלכת ומחוררת ושימשה בחשאי לקינוח האף). במוצא הרחוב, במרפסת אחורית נמוכה של בית, אני מבחין באימי ז"ל, כבר עטויה מטפחת של שבת, תולה על קולב את מטאטא הקוצים ואת היעה ואת מטלית האבק ונרכנת להתבונן ארוכות בחתולי החצר (אמי ז"ל נהגה להתבונן בחתולי החצר בכל רגע של פנאי גנוב). הורתי, זאת יש לומר מייד, לא אהבה אותי כלל, אפילו לא קצת, היא אהבה את אחי שבו לה מאז עמד על דעתו, אבל לפחות זה: היא נהגה בי בהגינות, חוץ מפעם אחת שהכתה אותי מכות נאמנות במקל, כבר לא אזכור על מה ולמה, וזה היה בבית ההבראה של ההסתדרות על הר כנען בצפת, אחי היה אמור להיות במקומי אבל הוא חלה בחצבת ונשאר בבית עם אבי שעזב אותו ברגע שעלינו על האוטובוס וחפז לביתה של בקי הרוקחת, זו שהאודם שצבעה בו את שפתיה נמרח על שיניה והעניק לה מראה בלתי נשכח של חולדה צמאת דם. ללמדנו, ששום געגוע סמוי לאמי לא היה כאן, אלא סוג של צער מהול במפח נפש, שהיה תוקף אותי כל אימת שנזכרתי באימי. אני, מכל מקום, בניתי את חיי בנפרד ממנה כשהובלתי בגיל ארבע עשרה למוסד של עליית הנוער בגבעת השלושה, ושם, בין ילדים אפורי עור ואפורי עיניים הלבושים, כמוני, בגדים מיד שנייה, לא הרגשתי זר כמו שהרגשתי בבית אבי, בו חשתי בעיקר מיותר ומופרך. אם ניתן לנסח זאת כך בהקשרו של ילד, ורק ארשת פניהן מלאת הבחילה של הבנות במוסד הזה כל אימת שחלפו על פנינו הבהבה משהו בזיכרון הילדות שהלך והיטשטש עם השנים. אנחנו, הבנים, נהגנו בבנות כאילו אינן קיימות,

ומעיקרו של דבר היינו שקועים למעלה-ראש בניסיון להפנט איש את רעהו, מה שהפך להיות הגילוי הגדול של גיל הנעורים, ורק העיסוק בסיאנסים של גלגול נשמות סביב הנר מילא אותנו ככל שבגרנו והלכנו וצבע את צריפיו מוכי החולדות של המוסד החינוכי באור יקרות. את מכוניתי איבדתי, כמובן, ברחובות תל אביב, וממילא איני אוהב לנהוג ולא קשור לא למכוניתי ולא למכוניות בכלל. לפעמים קיוויתי שתיגנב ותשמש נאמנה את מי שנזקק לה: באמת מי יכול להזדקק לה? תמיד דמיינתי אחד כמותי, נער אפור פנים מן השכונות של שולי גוש דן שמזלו לא התמזל לו ואביו לא סידר לו מוסד חינוכי במימון ההסתדרות הכללית. וודאי הוא שבנותי הן שיקראו מטעם עצמן לאתר את המכונית לאחר שיבחינו בהיעדרות שלה מחיי. הן, שסירבו לקבלה במתנה גמורה והעדיפו על פניה מכוניות חדשות ובורקות ברק זול שחלקן להן במקומות העבודה שלהן ישלמו על היתור הגאה הזה בחיפוש איסופי ומתחדש אחר המכונית ששכח אביהן בסמטה תל אביבית, או במגרש אליו נגררות המכוניות החונות בניגוד לחוק.

לאט לאט עשיתי את דרכי למונית השירות של קו חמש, או, אם נדייק, אל הדילוג בזמן. איש זקן במגבעת חדשה רכן עלי והקיש על ידי במקלו. אדוני, להזמין לך אמבולנס אולי? ואשה אחת נרכנה מעל המרפסת ושאלה, מה יש לך, למה הוא שוכב לנו בחצר? ואדם שלישי שיצא מן הבית, פניו מסובנות ובידו תער גילוח, שאל, אדוני, מה באת לחפש פה? נפט, אולי? ואני, שלחתי יד זהירה – ארנקי בכיסי, המשקפיים מונחות על ידי, מפתחות המכונית עמי, קשורות בשרשרת לחגורה, לא נותר לי אלא לשקול במאזני מעבדה את מילותיי, דבר לא קרה, רק נפילת סוכר, גבירותיי ורבותיי קהל נכבד, אבל קולי לא יצא, רק, אולי, בדמיוני היה הדבר, גרגור של דוברמן זקן השומר על כבודו יותר מששמר או ישמור אי פעם על שלמות גופו או נפשו, דוברמן שעקרו לו את מיתרי הקול. האשה מן המרפסת צעקה, תסתכל אם יש לך בכיס טלפון, ומסובן הפנים עם התער שלח יד זהירה ושלף את ארנקי, והוציא מתוכו תעודה ועיין בה, האשה צעקה, זה הסבון שורף אותך בעיניים, תביא לפה את התעודה תביא, והוא השליך את הארנק אל המרפסת, והאישה, שעיינה עמוקות בתכולת הארנק, הודיעה, זה מהנדס גימלאי של מקורות, ומסובן הפנים קבע, יוצאים משם לפנסיה מוקדמת עם פגזים מאה חמישים וחמש מילימטר בכל כיס, ותלה מבטו

בפני, לחפש אישור. אני, שכבר התאוששתי מעט וקולי חזר אלי, עדיין ברגיסטר הנמוך של הדוברמנים, ביקשתי מהנוכחים סליחה ומחילה על ההפרעה ואי הנוחות שגרמתי, והם החזירו לי את ארנקי ואני פניתי לצאת מן החצר לאחר שהרכבתי בגאון את משקפי. האשה צעקה מן המרפסת, קובית סוכר, אדוני? שללתי בניע ראש, וראיתי בזווית העין את מכוניתי ניצבת מכונסת בתוך עצמה, בצד השני של הרחוב. איכשהו, נראה לי המעבר משכיבה על יד חדר פחי האשפה בחצר אל הוולבו שהייתה צייתנית אבל לא מסבירת פנים, מופרך, ועל כל פנים חסר הקשר, מה גם ששמעתי את מסובן הפנים אומר לאשה במרפסת, המשקפיים – ארבע עשרה קראט זהב. דברים כאלה קולטים מייד, והאשה אמרה לו, אמרתי לך, והאיש אמר לה, יכול להיות שאיזה זונה גילחה לו את הצורה וקצת מהפנסיה, אולי, והאשה אמרה, מה, פה בחצר? לא יכול להיות! אני יש לי אוזניים של כריש! יכולתי לנחש שהבעת פניה הייתה שיקוף של המבט מלא הגועל שנתנו בנו הבנות במוסד החינוכי. לאחר שהפנטנו אחת מהן, ילדה בשם דבורה אזולאי ואמרנו לה להוריד תחתונים. לאט לאט עשיתי את דרכי למונית השירות של קו 5, חורט בזיכרוני את שם הרחוב שבו עמדה המכונית, תוך שאני יודע שאשכח אותו, רק מתוך התנגדות פנימית למקום הזה שהיה עד למצב שבו קרסתי.

כן גבירותי ורבותי, ראוי אולי לשמור בסוד את האירוע הזה, שאם יגונב משהו ממנו לאוזני בנותיי, שוב אטולטל קשות למרפאות ורופאים ומזרקים שואבי דם ובדיקות אינסופיות. שהוולבו הנוצצת לא תראה אפילו סימן מקרי של מי שבא אליה מרביצה ארוכה בין פחי הזבל. עדיף שאסע במונית שירות לנתניה, ומשם אקח מונית הביתה ואמחה מעלי ברחצה ארוכה כל סימן לאירועים האלה. בנותי, בבואן ערב שבת לתת רואותיהן באביהן מולידן, לא ידעו דבר וחצי דבר. יחשדו אבל לא ידעו, יחקרו עמוקות בשתיקה עמוקה אבל לא ידעו. יטמנו פחים בשאלות מכשילות ולא יגלו. ושוב, מראה הבנות והבעת המיאוס שם במוסד החינוכי עוד לפני הדבר שאירע עם דבורה אזולאי, שאחר כך נעלמה באחת מן המוסד שלנו (שהעניש כנהוג את חסרי הישע ואת החלשים).

בתחנה של קן חמש שקעתי בתנומה ומה שגרוע ומימש עוד יותר, חלמתי חלום שחלף אותי כברק. זו מדינת ישראל שבחלום לבשה חזות של חצי אי שקוע נוכח ים רדוד ושמיים נמוכים. עמדנו בשורה. בהמתנה לראש ממשלתנו שאמור היה לחזור ממסע קיבוץ נדבות לשאריותיה של המדינה שנענשה בלהב החרב המתהפכת של המלאך גבריאל שהסתיר מפנינו את מחצית פני יאנוס שלו והציג, סוף סוף, אחרי ניצחונות רבים ומבצעים צבאיים זוהרים את פניו של מלאך החבלה. בשורה עמדו יו"ר אגודת הסופרים העבריים, נשיא התאחדות התעשיינים, יו"ר איגוד יצרני הדיו ויו"ר איגוד הקבלנים ומזכ"ל ההסתדרות הכללית הח' ירוחם משל. והבעלים של בית החרושת "ויטה" שבו יצרו את הג'לי ממנו נוצק הים הרדוד והדביק המקיף אותנו והמגונן עלינו. ואמנם, מן האופק הזה של מדינה שאין לה שום אופק והיא מתקיימת על בלימה קרבה ובאה דוברת ועליה קרונות רתומים לסוסים בלגיים ובראשם הלימוזינה המלכותית בתוכה ישבו ראש ממשלתנו בנימין נתניהו ורעייתו רזים ושקופים כדי כך שעברו להתקיים במימד רביעי כלשהו.

השיירה עצרה לדינו והייתה איזה שתיקה שאותה הפר מטס הכבוד של חיל האוויר, כולו מטוסי קרב ישנים שהורכבו מגרוטאות ומשאריות, ושוב דממה שמתוכה נשלחה היד המלכותית הנשית של ראש ממשלתנו והפילה על הקרשים שהונחו על המישור צרור מפתחות. הקרונות נפתחו באחת וכל משלחת מקבלי הפנים פרקה חבילות שהזכירו במקצת את חבילות המזון של "קר" שנשלחו לנו, זאת אומרת לנבחרים שבנו, בתקופת הצנע והכילו קופסאות בשר משומר, שוקולד לבישול ושיזפים מיובשים. מקץ הימלכות קצרה נפתחה דלת הלימוזינה וראש ממשלתנו, שנראה רזה ודאוג יותר מאי פעם, הצטרף לאחד התורים. לאחר שקיבל חבילה ועמס אותה בקושי על כתפו השתהה לידי לשיחה קלה על תיאוריית המיתרים והמימד העשירי והאחת עשרה – ודאי טעה לחשוב שאני המדען הראשי בפועל ולא מהנדס מים בדימוס של "מקורות". ואמנם, השפלת מבט קצרה הוכיחה שפרקי ידיו קשורים במיתרים, דקים מאלה שהפיקו את הצלילים הנמוכים, רק שהמיתרים האלה, שחיברו מחדש את ראש ממשלתנו זרחו באור פוספורי שגבר והלך ככל שירדה החשיכה. לאחר שהציע לי בנימוס פרודוקטים מן החבילה, חזר אל הלימוזינה – עם החבילה – וזו הפליגה באחת לכיוון

האופק. נשיא אגודת הסופרים העבריים קרב אלי ואמר לי בארשת של דאגה כבדה שהמטס איחר בשלוש דקות תמימות, מה שמוכיח, אולי, יותר מכל, את חומרת המצב ואת העובדה שאנו לא מוגנים באורח פושע, ואני עניתי לו שהשעונים האטומיים במטוסי הקרב סוטים בלי הרף, ההשפעות של הקטבים על האי המלאכותי שלנו בשורש העניין. ניכר היה שנשיא האגודה לא שוכנע כלל, שכן פנה ממני ופתח בהסתודדות קודרת עם יו"ר איגוד יצרני הדיו שעקף אותו והודיע לי לפתע שהעט בכיסי נוזל, ואמנם, כתם כחול, גדל מימדים, התפשט על קדמת המכנסיים ושמעתי את הספירה לאחור, את צפירת האזעקה המתריעה על ירי טילים מעזה, שכוונו הפעם לאזור תל אביב. נהג מונית ריקה ניער את כתפי ושאל אם אני צריך הזמנה מיוחדת לקו חמש, ואני שזחלתי ועליתי אט אט מן השקיעה באיזה תהום של אבדן הכרה אמרתי לו, טוב, זה היה רדוד הפעם, לא כמו פעם קודמת, והנהג, שעמד על יד דלת המונית הדולקת שהעלתה ריח מצחין, דומה קצת לריח שעלה מתנורי הנפט של הילדות, נעץ בי מבט עיקש ושאל אם התעלפות באמצע רחוב אלנבי זה סוג של ספורט, משהו כמו התחרות מרתון מי שממשיך ממשיך ומי שנופל נופל והמליץ לפני שיוביל אותי לתחנה המרכזית וממנה אקח לי מונית שירות לבית חולים, ושוב היה דילוג בזמן, לאמור, עדיף אולי לדלג על מה שהתרחש בהמשך הדברים – נהג המונית עצר איזה גברת שטפפה ברחוב על נעלי עקב ואמר לה שתלקק לי את אמת היד, ואני שקעתי בעננה של בושם חריף, זול הייתי אומר אילו ידעתי באמת מה ריחו של בושם זול, ושמעתי אותה אומרת לנהג, מר וחמוץ, ונהג המונית אמר לה, ומה? שאקח מונית לבית החולים, והוסיף שהיה לוקח אותי בעצמו אבל הוא לא יכול להתנהג הפקרות, המספר חמש יושב לו על עורף כמו עמוד ענן והוא צריך להסיע פה אנשים. אני הודתי לגברת שנקשה בנעלי העקב שלה על עמדה והמשיכה לתלות בי מבט מלא שאלות אילו יכלה לנסח אותן, ושמתי בכפה שטר אדום, והנהג שוב התכעס משום שהזלזול שלי בעצמי מתפשט בעיגולים (צ"ל: במעגלים) ונהיה הזלזול שלי בו, ואני תליתי בו, אם מותר לי לנסח זאת כמי שמתבונן מן הצד, מבט של דוברמן שעדיין מתעקש לעמוד דרוך על רגליו ושאלתי אם אוכל להניח בכפו לאות תודה שטר אדום לא זהה, אבל דומה, פשוט המספר הסידורי יהיה שונה אבל הערך הוא אותו ערך, והוא הסביר לי בזעם שאני והכסף שיש לי בכיס אינם עושים לו את היום – הוא אמר את

המילה המפורשת אוואנטות, די בכך שהוא יעשה לי "פו" ואני מתפרק לגורמים כאן על הכביש ושחבילת השטרות שבכיסוי תתפזר לכל רוח כאן על המדרכה, וגם זה בתנאי שנהגי האמבולנס שיאסוף אותי מהרחוב לא יאמצו את החבילה הזאת אל חיקם באהבה גדולה. כי מה שהוא למד ושכח מעשר שעות נהיגה במונית שירות בחלוף שלושים שנה, אין לי סיכוי אפילו לשער. האם דיבר כך? האם נהג מונית שירות שאישוניו רוטטים בתוך עיניו מעצבים חשופים בגין החיכוך היום יומי עם הנוסעים מתנסח כך או שאני שמתי מילים בפיו מתוך מצב ביניים של הכרה מעורעת, על צד התפר, כמו שאומרים, שבין מציאות להזיה? ואיך אומרים, קו התפר או צד התפר? האם מצב ההכרה הרופף שלי נובע מזעזוע עמוק בעקבות החלום על מדינת ישראל כאי מלאכותי נוכח ים רדוד שראש ממשלתה עמוד בתור לחבילות מזון? מעולם לא הייתי פטריוט גדול, ובכל זאת, סגן אלוף, מפקד סוללת תותחי הוביצר בסיני במלחמת יום כיפור אמור לחוש דכדוך משתק נוכח חזיון כזה. אבל גם על זאת אכתוב, בהמשך, אם יעמוד לי מצב בריאותי ואם לא אשקע ביבבת סירנות שתוביל אותי בהוראת נהגי המוניות של חיי הנוכחיים, בנותי, אל בית החולים.

המונית רקקה אותי בתחנה המרכזית, מלווה בברכת הדרך של הנהג ('אין יותר לאן לברוח, אדוני, קח מונית לאיכלוב תחשוב שגם נהגי מוניות צריכים להתפרנס') אבל אני, הרגשתי השתפרה מעט, ורק תחושת הבועה, היינו, שאני מוקף בבועה ושהדברים שמתרחשים מחוץ לי זוכים לאיזה שהוא עמעום אקוסטי, ואיזה שהיא קהות בתחושות – אלה לא פגו. לאט מאוד עשיתי את דרכי לכיוון תחנת מוניות השירות לחדרה, שהייתה ריקה לחלוטין פרט למונית אחת חשוכה. הנהג שהתעורר רגע האיר את המונית מתוכה, אבל אני העדפתי להמתין בחוץ, והנהג, שהמתין לנוסעים, החשיך שוב את המונית, ואני נעצתי מבט תועה בקצה הרחוב, ואיזה דחף פנימי האיצני בי ללכת ולבדוק מה שם הרחוב הזה, אבל בידוע הוא שהרחובות הקטנים המקיפים את התחנה המרכזית נטולי תואר הדר ושמות – סוג של רחובות ממזרים ללא שם שקמו מן התוהו ואם היו בתוכם אנשים שיש להם שמות הרי הם שייכים למסדר אפורי העור, הללו שעוררו בחילה קלה בבנות המוסד החינוכי אליו התקבלנו בחסדו של הח' קצור מזכיר איזור בני ברק פרדס כ"ץ של ההסתדרות הכללית שבחיקה חסה אבי עד יומו

האחרון. שכן, גבירותי ורבותיי, ברחובות האלה התגוררו, או התקיימו, או עבדו בנות שתמורת תשלום כלשהו הסכימו להבליע לפרק זמן מסוים את תחושת הבחילה. ויכול להיות שהיו אלה אותן בנות ממש, במוסד החינוכי כבתחנה המרכזית בחלוף שלושים וחמש שנה, ובניגוד למה שכתבתי וסיפרתי עד רגע זה, מה שאתאר בפניכם מכאן ואילך כבר אינו משויך לקן התפר שבין ההזיה למציאות על יד הצלילה למצב של היעדר הכרה והעוררות העכורה שלאחריה עם הפנים של הגוחנים עליך. ככלות הכול, מצבי ביניים כאלה אינם אופייניים לילד בן שתים עשרה או שלוש עשרה – ואיכשהו, הילד הרופף שהייתי בשנת 1965 או 66 היה יציב ומובחן לאין שיעור בהשוואה לאיש שאני היום, מהנדס בדימוס לבוש בגדים משובחים ובעלים החוקי של מכונת וולבו עתיקה ונוצצת. ורק הכאוס בכיסי המכנסיים נותר אותו כאוס שהיה. כל ההבדל הוא שהיום יש לי בכיסי ארנק עור ועט נובע עם ציפורן זהב ועוד חבילת שטרות שמחוץ להללו שבתוך הארנק כרוכות בגומייה ועיפרון שרטוט מכני ושרשרת זהב שמחוברת לארנק ושעון יקר שאינו נושא על פרק ידי אלא בכיסי כי פרק היד אינה נושאת בעומס משקלו, עטור, לא מצחי, פרק ידי, פצעים שלא נרפאו אלא השחירו ולא היו לעזר כל המשחות והתכשירים בהם משחו בנותי את פרק היד הזה. אין זאת אלא שמכרו לי שעון אטומי מדויק להפליא אך גם כמוסת רעל המוקרן מתוכו אל מתחת לעור. – וכל זה במחיר הצנוע של ארבעת אלפים פאונד בלונדון, שכל אימת שאני נזכר בו: זה המחיר שבו רכשתי את הצרעת – בהיעלם אחד עם העט הדולפת באורח קבע. (גם העט וגם השעון נרכשו בטיוול של גמלאי 'מקורות' ללונדון ולאירופה הקלאסית). וגם זה: כלל איני בטוח שמה שאני עומד לספר כאן אכן התרחש בקרן הרחוב הזה, שלידו ניצבת תחנת מוניות השירות לחדרה, או ברחוב מקביל, מרוחק קצת יותר. והימים היו אז ימי בחירות, איני זוכר אם היו אלה הבחירות להסתדרות או הבחירות הכלליות, אבל אבי התנדב לכהן בקודש ולצורך העניין הזה הפר את נאמנותו לחולדה אדומת השיניים עמה חי בשנים האחרונות בצפת וחזר הביתה על מנת לגלות שהוא רשום כמתנדב בלא שום שכר, אבל, זאת הגידו לו, יש לכסף מוצא: ההסתדרות משלמת דמי נסיעות בלא טענות ומענות וכל אשר עליו לעשות הוא לחבר ממורנדום דמינוני של פעילות ולצרף אליו את כרטיסי האוטובוס והללו ישולמו במזומן. רק שאבי התבייש לאסוף כרטיסי אוטובוס באבק הרחוב,

ואחי, אז כבר בוגר בית הספר החקלאי 'כדורי', סרב מטעמים עקרוניים, והסביר שהוא חתם בדמו על קוד בית ספרי התובע להצניע לכת ולהפגין סוג עילאי של מוסריות. אני עצמי לא הבנתי מה לאחי ולמושבה הביל"ויית עקרון והתפקיד נפל אפוא, עלי. ואני, שכבר התחלתי, אמנם באופן מעורפל מאוד, לבנות את זהות הדוברמן שלי, הבנתי שהקוד המוסרי, או הדבר ששיערתי שקוד מוסרי הוא, אינו תלוי בשום אדם שהוא לא אני ובשום קוד בית ספרי, שלא קיבל בעיני שום צורה ותוכן שמעבר למחנכת המופרעת רימונה ושש הבנות המרכזיות בכיתה שעל פיהן יישק דבר וששום דבר לא נעלם מעיניהן וממשפטי השדה שלהן שהיו פקעות של צפעונים שהקפואו גם את האלימים והפרועים שבבנים. היום יום בבית הספר על שם דוד רמז, בו ביקרתי אך לעיתים רחוקות מאוד, הורכב אפוא ממאזן אימה קבוע ועומד, שקפא והלך בחלוף השנים (רימונה חינכה אותנו מכתה ד' ועד כיתה ח') אבל כבר בכיתה ו' התייצב מאזן האימה וקפא על עמדו, ובכיתה השתררה איזו דממה, איזו אילמות שרק חריקת הגיר על הלוח הפרה אותה ושם נותרה ניצבת, שכן לא היה תלמיד אחד בכיתה שטרח להעתיק את הדברים למחברת. וכך, טעון באקדח פקקים, בפורפרה עם חוט, ברובה חוליות שהסתרתי מתחת למעיל הקודם של אבא שעבר אלי (לאחר שאחי הודיע שהוא מסרב להיכנע להוויה סמרטוטית של קבצנים והמעיל דילג דור ונפל בחיקי באופן שהחזות שלי הזכירה את מה שכיתנה סופי הכלבה ב"יומנו של מטרופ" "צב בלבוש שק") ובשטר של חצי לירה ועוד אגורות בודדות שלפי חישובי אבי יספיקו לדמי נסיעה ולגלידה בדוכן מסוים בתחנה המרכזית המצטיין במחיריו הזולים. את הדוכן לא איתרתי גם לאחר שוטטות ארוכה בין הדוכנים והרחובות עצרתי ברחוב צדדי והחלתי אוסף בשקידה את החדשים שבכרטיסים.

עשיתי זאת בזהירות מופלגת, כמובן, והתבוננתי ימין ושמאל לפני כל כריעת ברך, ולמזלי הרחוב היה ריק למדי ורק כמה אוטובוסים חסרי מנוע עמדו בו – אחד מהם פער פה של זאב, שני של שועל זקן, חסר שיניים שצלע על שלושה גלגלים, אחד עם חרטום של כלב בוקסר ותחנת אוטובוס ריקה. הרחוב הריק באורח כה חשוד, ועוד בתחנה המרכזית נגלה כטעות אסטרטגית, וגם ההתעלמות מקבוצה של שלושה ילדים במדים נוצצים של 'המחנות העולים' שעמדו מכונסים בעיגול פנימי, גם משום שנראו כמי

שליקקו אותם וסירקו את שיערם במסרק זהב וגם שהיו נמוכים ממני בראש שלם. אבי אמנם הזהיר אותי משאלותיהם של עוברי אורח, מבוגרים חטטניים שכל משאלתם הלשנה טובה לוועדת הביקורת של ההסתדרות, אבל מילדים היה עלי להישמר בעצמי. אחד מהם פנה וקרא אלי ואמר לי, ילד, בוא רגע לפה יש לנו דודס וחסר לנו שחקן. רוצה? הוא קרב אלי ואחז בכפתור מעילי שזה היה סימן שאין לטעות בו לבקשה הגובלת בתחינה. הוא המשיך לאחוז בכפתור בין אצבעותיו. הייתה זו כמובן מלכודת פתאים, לא היה שום סימן למקלות ושום מדרכה עם סימונים מתאימים. אני שאלתי, פה על הכביש? והוא אמר, ומה? אתה רואה פה מקום אחר? בוא נלך לקחת את המקלות והגיר, ואחד הילדים אחז בשרוול מעילי והם התייצבו מלפני ומאחורי ומצדדי והוליכו אותי, חש את הנשימות בעורפי, אל חצר שבין בניין נטוש לבין מתפרה שעמדה שוממת, עמד ילד גבוה מהם וממני בראש, גדול ממני בשנה לפחות, הוא לבש רק מכנסי התעמלות וכל פלג גופו העליון היה חשוף, והציג גוף וידיים של מתאגרף ופנים פחוסות של כלב דם מיוצבים על רגליים דקיקות שהתבונן בי באהדה נכאבת.

לאחר חיפוש קצר ויסודי פרקו מעלי את המעיל, הרובה, האקדח, האולר החלוד, את הפורפרה והחוט, את החצי לירה, את הכרטיסים שכבר אספתי ואת העדות המרשיעה ביותר שהפכה לנקודת מגוז בזיכרון עד רגע זה ממש, חוברת אחת קרועה של "ביל קרטור – המארשל הפדראלי". לאחר הצגה קצרה של צוות החקירה ('סרן מואיז צ'ומבה, רב סרן פרטיס לומובה, סגן קאסאבובו – הצביע על אחד הילדים שפרסם באולר את בטנת המעיל, אני ראש הריגול הנגדי, קולונל ג'וזף מובוטו – כך הציג המתאגרף בעל פני הבולדוג ונפתחה חקירה קצרה שהפילה את השקרים שהכברתי במכת אגרוף – או בלשון התמצית של אותם ימי קונגו בראזוויל העליזים 'בוקס בבטן על כל שקר' אבל הבעיה האמיתית הייתה (ונוותרה) הבעת האכזבה הנכאבת על פניהם של החוקרים שהאזינו בתשומת לב לשקרים החשופים שהכברתי –) 'אני אספן גדול של כרטיסי אוטובוס מכל העולם' – 'יש לי אפילו כרטיסים מקונגו וג'יבוטי, בְּחִי אֱלוֹאִים בספר התורה שאני ימות פה עכשיו אם אני משקר' והחוקר הראשי ענה בנחת, 'אתה באמת תמות פה אם תמשיך לשקר' ויותר ממה שלא עמדתי במהלומות, אי אפשר היה לעמוד

בריה הריקבון המצחין שנדף מפיו של החוקר הראשי בעל חזות המתאגרף (אמנם, תחושה עמומה שריח הפה שלי עצמי לא היה טוב משלו, הייתה בחינת חצי נחמה).

החקירה עברה לשלב השני – מכה בראש על כל שקר, אבל מה שהיה קשה מכל שהשתמשו בצד הקהה של הפורפורה שלי. הם, אמנם, הקשיבו בתשומת לב ובראש מורכן להסתייגויות ('בואנה אתם, הרעלת עופרת זה מוות בטוח, יהיו לכם עניינים עם המשטרה') אלא שבנקודה זו התערכה גברת אחת שחלפה בפניה נידחת זו של התחנה המרכזית ועל אמת ידה דרגת רס"ר מוטבעת בעור, והיא צעקה, תעזבו את הַיֵּלֶט! מה אתם רוצים ממנו? הוא יותר קטן! ואחד משלושת פרחי ה'מחנות העולים' שאל בקול נמוך, "גברת, היית קאפו (ו' בשורוק)"? ודווקא המתאגרף נעץ בו אגרוף בכתף ונבח עליו בקול נמוך "שתוק אידיוט!" ולגברת שהתייצבה מולנו (היה לה זפק עצום מידות כשל תרנגול הודו), אמר, "אנחנו רק משחקים בשוטרים וגנבים, זה הכול", אבל את ניצולת מחנות הריכוז אי אפשר היה לקנות בקש; היא קרבה עוד, התיק שבידה מונף באיום, כמחבט, ואמרה, אתה ואתה ואתה, תיזהרו ממני! אני ימצא את ההורים שלכם, למתאגרף בעל פני הבולדוג אמרה, אתה אין לך הורים ואין לך אלוהים, קאפוט! ולי אמרה, "יֵלֶט, אתה תלך איתי רחוק מהאלה ואחר כך מיד הביתה מארש" ואחד הילדים אמר, "תפשנו אותו גונב מההסתדרות, גברת!" והמתאגרף אמר לו, שתוק מפגר, או שאני יאכיל אותך חול בדיוק כמו אותו עוד מעט, ולגברת אמר, פותח פה מלא חוטי ריר, "גברת, אנחנו רק משחקים שוטרים וגנבים מהנוער העובד, עוד מעט נתחלף, נכון? פנה אלי וחיבק את כתפי, ואני הנהנתי. באופן כל שהוא עברה בי מחשבה עמומה שעדיף להתרסק פה מול מבטי הצער והחמלה על החיסול אצל ההורים או בכיתה של המחנכת רימונה. שם שומעים את חריקת הסיבוב האיטי של הבורג החלוד. הרי גם בבית יהיו לי עניינים. והחשבון רק יפתח וכך יישאר, פתוח, ויתכסה לאט לאט מוגלה יחד עם חשבונות אחרים שלא נגמרו. לא, עדיף גמר חשבון סופי עכשיו.

הגברת ממחנות הריכוז פנתה ורחקה במלמול, והשלב השלישי של החקירה נפתח, שלב אכילת חול. הם התבוננו בי בריכוז רב, כורע על ברכי

ומקיא חול. שוב קראתי במבטו של החוקר הראשי איזה אהדה עצובה שלצידה פרישת כפיים של קוצר יד היעדר ברירה, תנועה שראיתי אצל הרבה מבוגרים ופעם ראשונה אצל ילדים. כבר הודיתי בכל, אבל את שמי האמיתי ושם אבי סירבתי להסגיר מסרתי שם אחר כל מהלומה, אבל הם לא האמינו ולמען האמת גם אני לא הייתי מאמין ('רחבעם בויארסקי' יהושפט בן מחולה' 'אבירם גידרון' 'צפניה הגואל', השלישי היה עורך דין ונוטריון מרמת גן, הרביעי היה הכינוי שהעניק אבי בחשאי לכלב הגרייר דן מוכה הצרעת של בקי הרוקחת בעלת שיני החולדה, כלב שתיעב בכל ליבו כיוון שהיה משיר ריר על מכנסיו ויתר הכינויים היו סתם) והחוקר הראשי שהקדיר פתאום ומבטו התכהה והתאבן כמו של המחנכת רימונה רגע לפני שהמציאה והטילה עונשים איומים, אמר, המנה הבאה זה לתוך גרון, והם כופפו אותי לאחור, והחוקר שכבר ויתר על החיפוש בבטנת המעיל, גם המעיל וגם הבטנה היו מוטלים על הגדר והזכירו קצת חתולים מתים, קרב אלי מאגרף חול ועלים רקובים, והחוקר הראשי אמר, 'זהירות צפניה, אל תחשוב על זה, כי אם תיגע ביד העדינה שלו אפילו עם קצה של שן יתחיל פה טיפול בכלבת, ואת זה לא הייתי מאחל אפילו לשליט של עיראק, גנראל קאסם'. שלושת החוקרים חשפו שיניים קטנות, חדות, בניסיון לעצור את הצחוק המתפרץ ואחד מהם אפילו הפיק שתי נביחות צחוק, אבל החוקר הראשי קטע את הצחוק ואמר להם, בדיחות תספרו לאימא בבית, כאן זה רציני, והם שוב עמדו והתבוננו בי בריכוז ניצב על ברכי ומקיא חול ועלים וקצת דם.

אחד החוקרים אמר: הכי טוב שניתן לו לבלוע את הפורפרה, עם פורפרה בגרון אומרים את האמת, והוסיף משהו על איך שאסקימוסים צדים דוב, הם פשוט נותנים לו לאכול אולר קפיץ מצופה בשומן, וכשהשומן נמס, האולר רוקד לדוב בכטן עד שהוא מת, והחוקר הראשי נתן בי מבט עצוב ושאל אותו, 'גם אתה קורא בלשים?' והמחנות העולים הכחיש: 'ראיתי בסרט, "תמימים ופראים", שום חוברות של ערומות', והחוקר הראשי אמר, 'לא עניין שלי, אבל אני בכל זאת הייתי שולח את הראשג"דית שלכם להסתכל לכם מתחת למיטות, כי מפה, מ"והיה מחננו הכי טהור" באות הבגידות הגדולות'.

הם עברו לשלב הרביעי והקובע של החקירה ('כי אחרי זה באמת מה שנשאר זה לבלוע פורפרות ולמות'). החוקר בעל תלתלי הזהב נקרא להביא את הכידון ואני נתבקשתי בנימוס אדיב להתכופף ולכסות טוב טוב את הביצים בכפות הידיים, ותלתלי הזהב שהביא כידון מברזל זווית מושחז מחובר אל קרש נתבקש לקחת פור, להסתער ולדייק מאוד, אבל שוב הכול קפא: בצד השני של הכביש עמדה נערה בת חמש עשרה אולי, לבושה מכנסי התעמלות קצרות מאוד עם גומי מושחל שנצמד לירכיה וחולצה עטוית סמלים ושרוך הדרכה ירוק של 'המחנות העולים'. שלושת הגורים חפזו אליה, מלטפים את שוקיה תוך דיבור מהיר ומתנשם, והיא הצמידה שניים מהם אל בתי שחיה ואת השלישי, בעל תלתלי הזהב, אל החזה, ושוב חצו את הכביש לכיווננו, אלא שנקראו לשוב אליה, והמתאגרף שעמד לצדי הפנה אלי את פיו המצחין ואמר, 'אני חושד שאתה יודע איך מתנהגים, תוכיח!' ואני אמרתי, 'להוכיח מה?! למי?! צריך לגמור את הסיפור, פורפרה או כידון?' והוא אמר במנוחה, בחצי קול, 'לא לה, לא להם, תוכיח לי' וכך עמדנו שנינו, זה לצד זה, שלובי זרועות והתבוננו בדממה במתרחש.

היא חצתה את הכביש, והגורים חפזו לפניו והקיפו אותי מצדדי ואחורי. היא קרבה ועצרה שני צעדים מלפני ואמרה: איך קוראים לך, חמוד?
אמרתי: קוראים לי גברילק (לא שיקרתי, זה שמי).
היא אמרה במנוחה: תספור עד שלוש ותגיד את האמת.
אני אמרתי: לפעמים קוראים לי גם אליקים.
היא אמרה: ילד מסכן.

אני התכופתי, מגיר שתן. בעיניים קמות ראיתי פעם ראשונה בחיי פטמות מזדקרות ואת בשר ירכיה רוטט. המתאגרף קרב אליה ואמר בקול נמוך: בביצים?

היא אמרה לי: לא תקום?

קמתי ועמדתי. על קדמת המכנסיים התפשט כתם עגול, לבן, מהול ברפש. היא התבוננה בי בעיון, ואפילו רכנה קצת. המתאגרף חצץ בינינו, בידו החלק הפנימי של המעיל הפרום. הוא הלביש אותי הפוך, כמו שמלבישים שמרכת משוגעים, וקשר והידק את המעיל מאחורנית בחוט של הפורפרה.
היא אמרה: ילדים, בואו נלך

והתייצבה קרוב מאוד למתאגרף שעמד רכון קצת. הוא הסיט ממנה את המבט, והיא אמרה לו תסגור את העניין עם הסבון הזה בלי להשאיר יותר מדיי סימנים. היא אמרה לו עוד כמה דברים מהירים, והוא נד בראשו ואחר כך נגעה בכתפו בחטף. הוא התכווץ. עיניו נאטמו.

הביתה חזרתי בצליעה איטית. הכסף, כרטיסי האוטובוס, הפורפרה, האקדח ורובה החוליות נלקחו ממני במה שהיה מכונה 'החרמה חוקית' של מי שאתה עובר בשטחו, ורק המעיל ללא הבטנה תלוי מלפני כמו שק. החוקר הראשי ששחרר אותי (נותרנו לבדנו ברחוב הריק) אמר לי 'בפעם הבאה שנראה אותך גונב בשביל שאבא שלך ירמה את ההסתדרות והמדינה זה יהיה באמת הסוף שלך, וגם נביא את אבא שלך למשטרה ויהיו לו עניינים, ואף אחד לא ייתן לו עבודה, והוא יבקש כסף לסיגריות וקצת אוכל מאנשים כאן, בתחנה המרכזית' ואני שכבר איבדתי גם את הפחד וגם את החשבון אמרתי לגבו, כמו אבא של מי, למשל? והוא אמר, עזוב, ופנה ללכת ומאחורנית נראה כאילו הורידו לו את הראש, ואני אמרתי לגבו המתרחק, באמת חשבת שאני ילד? והוא אמר, חשבתי שיודעים איך מתנהגים, אתה וכל היתר. עורו הצטמרר, פתאום, והוא רחק, כבוי, מחכך בידי את גופו החשוף ואני, אחרי שעקבתי אחריו עד שנעלם מאחורי האוטובוס עם פני הבולדוג, הלכתי משם, מלווה בקולה המכיש של אימא 'ילד שאבא שלו זה פחות מקו של עיפרון על הקיר, כל חתול ישתין עליו, משה, ובאבי עושה תנועה של ויתור נואש וחומק דרך המרפסת. אבא ישב במטבח על יד השולחן, ועיתון "דבר" מונח לפניו על השעוונית. הוא נד בראשו ואמר בלי להתבונן בפני כלל, 'אין אף כרטיס?' (אבא מיעט מאוד להביט בי) אני שתקתי, ואבא אמר, 'אבל למה אני לא מתפלא?!' ונסגר בחדר השינה, ממנו עלה קולו הזועק במין 'גוואלד' שבין צחוק לבכי, ותשובת אמי המצמיחה ביידיש תוססת ('שתזחל על האדמה באצבעות קצוצות כמו שהבנים שלך זוחלים לאסוף לך כרטיסים אחרי שהחבאת אפילו מעצמך את הכרטיסים שהיו לך מהנסיעות לצפת') אבל אני סתמתי את האוזניים באגרופים קפוצים כדי שלא לשמוע את הדברים שממילא ידעתי כאילו למדתי אותם בעל פה.

סופר אינני, לא הייתי וסביר להניח שגם לא אהיה. כאמור, אני מהנדס מקורות מים בדימוס ושמי הוא דוב קפלנסקי. דוב ללא קיצורים, הקטנות או תוספות חיבה. רק קיצור של דוברמן – אבל זאת לא ידע איש, רק הקלטר הצהוב הזה שבו אני כותב יודע. תפקידי האחרון לפני צאתי בדימוס: ניהול הניידות לניטור מי שפכים במחוז מרכז. לספרות אני מחובר, אם הייתי אי פעם מחובר, בחוט רופף מאוד. מעולם לא רציתי חלמתי או ביקשתי מעצמי או מאחרים שיעניקו לי את הזכות להיות סופר. אילו ירד משמיים בסולם יעקוב המלאך גבריאל, קרוב לודאי שהייתי מעתיר בו שיפעל כך שאהיה נגן ויולה, כמו ויליאם פרימרוז בסימפוניה קונצ'רטנטה ששמעתי פעם ברדיו אמרון שמונה נורות בגיל ארבע עשרה, לפני שנלקח על ידי המעקלים – מה שמוכיח אולי, שאיסוף כרטיסי אוטובוס וקבלת תמורתם היה המחסום האחרון בפני קריסה כלכלית. דוב אינו השם עמו נולדתי – השם שניתן לי היה גבריאל, וכדי שלא יחול בלבול ביני לבין אחי (גם כן גבריאל) ושני בני דודי (שניהם גבריאלים) קראו לי גבריליק. השם גבריאל בטהרתו הוענק לאחי. בכור הגבריאלים במשפחה נהרג במלחמת העצמאות, נפגע בירכו מכדור דומדום תועה. שטף דם פתאומי הוביל למותו, הוא היה נער יפה כמו מלאך; בתמונה היחידה ששרדה ממנו דמה קצת לילד מה'מחנות העולים' שפרם את מעילי והאכיל אותי חול ככל שיש לאל ידי לשפוט אכזרי ורודף צרות כמוהו. כמה פעמים חטף מכות רצח מאביו ונמלט מן הבית בגיל 14 וחי בחדריהן או לפחות ישן במיטתן של נערות עד שהתגייס לפלמ"ח בגיל 16, בתמורה למיטה באוהל ואוכל, עבר קורס מפקדי כיתות והוצב כמפקד מחלקת מרגמות ונפצע, כאמור, כשהמחלקה שלו הפגיזה את הכפר הערבי סכיה בין רמלה ללוד. אחרי מותו נודע לאמו, דודתי העכורה והנרשעת חיה שהוליד בת לאישה מבוגרת ממנו בשנים אחדות – התדפקה על דלתה וזו סירבה לפתוח. היא רק אמרה לדודתי דרך הדלת הנעולה שקיבלה דיווח מפורט על מכות הרצח שחטף כשהיה נער בן שלוש עשרה, שנפל נפילה מסוכנת מהמדרגות של קומה ב' בדירת ההורים ברחוב זמנהוף בתל אביב, כשביקש להימלט מהצלפות החגורה של אביו, הרי הוא היה ילד, יותר ילד מהבת שהוליד. הילדה הייתה בת שבע או שמונה כשהתדפקה סבתה על הדלת. הדודה עירבה בעניין את המזכיר הצבאי של ראש הממשלה דוד בן גוריון, סגן אלוף נחמיה ארגוב, אלא שזה התאבד בנסיבות לא ברורות. עוד

בטרם הספיק לטפל בעניין. ממשרד ראש הממשלה שלחו מכתב תנחומים והמחאת דואר על סך 200 לא"י, ורק את העניין בגינו פנתה לא הזכירו אפילו ברמז. הדודה שכרה צייר שיצייר דיוקן גדול של הנער מאותו צילום אחד ויחיד שהיה ברשותה, והתמונה שהייתה תלויה בביתה שברחוב מעלה הצופים ברמת גן הלכה התמלאה עש.

וגם מן הציור יצא עניין עכור, כי מסתבר שהצייר התקשה מאוד לקבל את שכרו מן הדודה שהתמקחה עמו עד זוב דם, גם לאחר שנקבע המחיר בהסכם כתוב, כמנהגה כל הימים, ואף חיפשה ומצאה פגמים בציור, שצבעי השמן שלו נמלאו מייד תולעים שוקקות. הצייר אמר לה מבעד לזקנו, אז מתברר, גברת הלפרין, שאלוהים יודע את מי להעניש כשהוא לוקח בן מאימא שלו ואפילו דואג שהתולעים יאכלו את התמונה שלו, אז תשמרי את מה שנשאר ממה שמגיע לי לעצמך, כי הכסף שלך מלא תולעים, אם לא שמת לב עד עכשיו, והלך. מסתבר שלא היה הראשון ולא האחרון שאמר לדודה את המילים האלה וגרועות מהן – זאת הגידו לי כמה מסוחרי רמת גן באזור מגוריה, אבל נסיבות חייה ומותה של חיה קטנה ופראית שחלפה דרך טרקליני משפחה וחדרי בנות שחלקן עמו בסתר את מנת המזון שלהן ואת משכבן, חיים של הרף עין קצר ונכאב (שמצדו הוא היו ימים חולים של מאבק קיום לא פשוט: השנה שבילה בפלמ"ח, בקורס מפקדי כיתות ובפיקוד על מחלקת מרגמות כבדות היו לדידו הצלה ואושר גדול כדי כך שהתפיס מעט עם אביו, שבא לבקר בבית החולים יומיים לפני מותו), והלא הגיע הרגע שבנות תל אביב או רמת גן ונס ציונה לא יכלו לכלכלו עוד, והורים זועמים גרשוהו ממיטת הבנות כשהם מניפים חגורה – כל זה באמת יאה לעטו של סופר – רק ממה שקראתי מטעמם של סופרי דורו (אמנם קראתי רק מעט, והשמיר והיזהר, סופרי הדור ההוא, נדמו לי כמי שליטפו באהבה רבה ומתוך התפעלות עצומה את עצמם). אכן, לא נראה לי שיקום מי שיעמוס את המטלה הזאת השורטת ומייללת כחתול לכוד בשק על שכמו, לאמץ אל ליבו, להתכנס בתוך עורו, להוליד אותו מדמם מתוך הרחם של הבנות שאספו אותו, לעמוד עמו איתן מול החגורה עם האבזם, ולא לפרוש כנפיים ולפרוץ באוויר כמו יונה מבוהלת כדי לתאר 'ממעוף הציפור' את מה שראוי לתאר בעימות פנים אל פנים, השד יודע איך מנסחים זאת, פחות מכל אוכל אני, שאיני סופר כאמור,

ולאחר התקרית ברחוב הצדדי של התחנה המרכזית רחקתי מכל חיבור עם עם הבנות שאספו אותו אל חיקן, הרשו לו ללטף את ירכיהן ולי העניקו מהלומה אחת במקום קובע ביד שאגרפה אבן משוננת שנבחרה היטב, כך שגם ניסיון חיי אינו משיק אלא ניצב מול גבו של בן הדוד שלא ראיתי פניו מעודי (נולדתי שלוש או ארבע שנים אחר מותו) ואם אני בכל זאת מצטייד בעט נובע דולף וקלסר הרי זה משום שהגיע רגע בחייו של אדם שעברו קם עליו ומקיף אותו כמו חבורת כלבי דם מצדדיו ומאחוריו ומלפניו בהמתנה שעולמו הפנימי יקרוס וכך, מי שלא כתב בימי חייו דבר זולת דו"חות להנהלת מקורות על איכות קידוחי הבארות ומצב מי התהום באזור השרון הצפוני נדרש להתמודד עם חייו הנפרמים והולכים, עם הקריסה הפיזית הקרובה לבוא, לתבוע סדר, לקרוא לתוקפיו להסתדר בשורה לפי תור. ויותר מכל אני מודע לעובדה שכתובה, גם כשהעניין הוא הרומנים החשובים ביותר, (אמנם קראתי רק מעטים) אינה אלא סוג של גמר חשבון מדמם עם ההורים, עם חוליות דיכוי הבוגדים, הנשים שקיומם הוא חלל ריק בתודעה (הללו שקיומם הוא קו חרוט בעיפרון מכאני על הקיר, כי לא אתך ולא במחיצתך היו גם כשחלפו על פניך, או התעכבו לאגרף את האבן הקובעת), עם סגנן לפיקוד בסוללת ההוביצרים בסיני במלחמת יום כיפור, עם אחיך שדרך לך על הפנים, עם הניסיונות הקודרים לקיים גמר חשבון רווי דם עם כל אותם שארבו לך בעוברך ברחוב ללקט כרטיסי אוטובוס.

בתחילת מלחמת יום כיפור הועברתי מתפקידי, מפקד מחלקת מרגמות 120 מ"מ ('מסייעת') לתפקיד מפקד סוללת תותחי הוביצר מתנייעים (155 מ"מ). שם, באגד הארטילרי ברפידים, העדיפו קצין שהכירו, שטיווח בעיקר את בנות האגד הארטילרי ואת בנות חיל הים במרחב שלמה וחמק מכל תפקיד קשה או קל. הואיל ונתגלה שמנגנוני הצידוד של התותחים (שרבצו שנים של חלודה במחסני החירום) אכולים עד היסוד. גברה האימה מפני קצין קל דעת שיפגיז מחוסר תשומת לב המובנה באופיו את כוחותינו (כבר היו דברים מעולם) ובקשר אמר בעיקר מיני הבלים צורמים, מה שגרם להם להעדיף קצין כבד סבר ושקול כמותי (לא הייתי שקול אפילו קצת) אני זכיתי בדרגת הסרן ואת הקצין המתולתל ככבש מינו להיות סגני. וכך רבצנו באוהל הפיקוד ועקבנו זה אחר זה במבטים של עקרב ונחש (עד לרגע זה לא ברור לי מי העקרב ומי הנחש), אבל רוב הזמן העדיף לחמוק חזרה

לרפידים או למרחב שלמה כדי לחדש את מסעות הציד, שאת פירותיהם היה מתאר בהרחבה לכל צוות הפיקוד, ורק אם הצגתי נוכחות היה משתתק, אפילו קופא קצת. לאחר שנודע לי שהוא עושה חוכא ואיטלולא מהפקודות שהורדתי, נמנעתי מנוכחותו ולא שיתפתי אותו בקבוצת הפיקוד – והוא חזר אל מסעות הציד שלו בלב שלם, במצפון נקי ובנפש חפצה. גם כשאיטרו אותנו מטוסי קרב מצריים ועטו עלינו כצרעות נזעמות – ירינו עליהם בכל כלי נשק שנמצא לנו תחת היד, המשיך לשכב במנוחה באוהל. והסביר שאילו היינו מחוללים קצת פחות תנועה ורעש, המטוסים היו חולפים מעלינו ומגמת פניהם המטרה שבאמת התוו להם וחסל (היה בדבריו מידה של היגיון ברזל) ימים אחדים מאוחר יותר ירדה ממשאית האספקה חיילת מטעם מצ"ח רפידים. נמצאה גופתו של חייל ישראלי ירני, במרחק קילומטר מהחניון שלנו – מסתבר שהיה זה חייל שאמור היה להתייצב לשרת בסוללה. אמרתי לה ביושר שאכן התייצב ונרשם, אבל חמק מכל מלאכה, לא התייצב לראיון עמי והסתתר ככל יכולתו, ועוד אמרתי שכשנמצאה גופתו חששתי שנהרג על ידי חולייה של קומנדו מצרי שאורבת פה קרוב ומייד הכפלתי את השמירה. שום התאבדות לא עלתה על דעתנו.

למחרת הייתי אמור להפליג בנסיעה לאגד הארטילרי ברפידים, והיא, יצאה מתוך האוהל של סגני היקר וביקשה להצטרף למסע. נעניתי בחירוק שיניים, ושנינו הפלגנו בדי 200. היא לא הייתה יפה או מלאה במה שמכונה בספרים (באירוניה אולי), רוח האישות (סקסאפיל), אבל היא הדיפה איזה נקיות וטוהר נוצץ שלא יכלו לו לא האבק המדברי ואף לא ההתגוללות במיטתו של סגני הסרחן (כך כיניתי אותו באוזני כל) לא שמחתי כלל לנוכחותה, ואת המסע שנמשך ונמשך עשיתי כשפלב גופי העליון רכון על ההגה ופני צמודים ככל האפשר לחלון הקדמי, עד שהדממה החלה להעיק עליה, והיא אמרה לי, לא נחליף מילים? אני שנצמדתי עוד יותר לחלון הקדמי, אמרתי, בבקשה, ספרי על החוויה החד פעמית של מיטת הסגן היקר שלי, והיא ענתה, רק תדמיין ניתוח קצר ומבחיל, עקירת שן או משהו, ואני עניתי לאחר שתיקה, לפי הידוע לי עומדות אצלו בתור לעקירה מפה עד מרחב שלמה, והיא ענתה, פה בסיני, רופאי שיניים שעוקרים בלי יותר מדיי כאבים הוא עניין נדיר, ולאחר שתיקה: וגם זה לא באמת מצליח להם,

בדרך כלל, כאב אינו מציית למשמעת צבאית, ואני עניתי, גם סגני היקר לא, ומצאתי את ידה על מפשעתי. אני שאלתי, מיטלטל באי נוחות, לא איבדת משהו באיזה מקום, את היד שלך, אולי? והיא רכנה והתבוננה בפני במבט מלא תום. בסמוך לכך התפשט הכתם על מכנסי (בגלל המבט שנתנה בי לא עמדתי בלחץ, אני נשבע). פרצתי החוצה מהטנדר ועמדתי מול השמש המדברית עד שהתייבש הכתם, וכשחזרתי, עדיין מקלל את עצמי, התבוננה שוב בפני ואמרה, אבל לא קרה כלום, אני שתקתי, טומן את פני בין ידי על ההגה, והיא אמרה מקץ דקות אחדות, כדאי שלא נהיה מטרה נייחת לקומנדו מצרי, יש ידיעות שהוא עוד בסביבה, ואני עקרתי ונסעתי. לפני השקם עצרתי, היטהרתי כמיטב יכולתי בברזיה הסמוכה וקניתי ארטיק, אותו הגשתי לה בתנועה מלאת איבה. היא לקחה את הארטיק ונעלמה בנבכי מחנה המשטרה הצבאית רפידים.

לפני מפקד האגד הארטילרי שעדיין בקבילה שהגיש סגני, תיארתי את עצלותו, את האופן שבו שם ללעג את הפקודות שהורדתי, את רביצתו באוהל כשעטו עלינו המטוסים המצריים, את התחמקויותיו התדירות לרפידים ולמרחב שלמה בלא לבקש רשות ובלא לתת הסבר, את היטפלויותיו לחיילות שנקלעו לסוללה שלנו, ואת החלודה על מנגנוני הציוד שהותירה אותו מלגלג ואדיש. והעמדתי כעד אפשרי את קצין הטיווח הארטילרי ששוטט בסביבת הסוללה שלנו וסוללות תותחים מקבילות בג'יפ שלו. מפקד האגד שאל מה בעניין התנועה המיותרת והרעש ואי העמידה בעקרונות ההסתוות עליהן התלונן, ואני עניתי שבלתי אפשרי להסתוות ולא להתנייע כשמדובר בתותחים שמנגנוני הציוד שלהם הושחתו, וכל הפגזה כרוכה בתנועה של כלי הרכב עליו רובץ ההוביצר, מה שמקשה עוד יותר על האפשרות לשמור על הסתוות עילאית. המפקד, שהיה טרוד מאוד וענה בלי הרף לסוללה של טלפוני שדה שעמדה מולו, וניכר בו שלא הקשיב כלל, הפטיר, 'תגיש נגדו תלונות' ואנו נפרדנו בהצדעה ובלחיצת יד חטופה.

כשחלפתי על פני מחנה השבויים, ראיתי פתאום, בחטף, את ג'וזף מובוטו שלי, ראש הריגול הנגדי, יושב על שרפרף נמוך אל שולחן מתקפל ורושם מפי שבוי מצרי, שעמד ניצב בידיים כבולות, בין שני שוטרים צבאיים.

אילו אירעו הדברים לפני יומיים, יום, שבוע, הייתי אורב לו ברחבי המחנה, מוצא שעת כושר לעוט עליו כצרעה נזעמת, להכותו עד אבדן הכרה, ואף מוסיף ורושם נגדו תלונה על הכאת קצין וניסיון חטיפת נשקו. תשעה חודשי מאסר בכלא 4 אינם עונש מספק, אבל כמו שניסחו זאת בצבא, יותר טוב מכלום, ואולי יותר טוב מטוב, בעיקר אחרי שהייתי מבקר אותו בכלאו וחוקר בזהירות אם הוא זוכר אחד שקוראים לו צפניה הגואל שהלבישו אותו עם המעיל הפוך. (משום מה בו התמקדתי ולא בגורי הנמיות ולא בראשג"דית שלהם), והלא ביררתי ומצאתי שהראשג"דית הנ"ל מתגוררת ביד אליהו ואפילו עקבתי אחרי מה שנגלה כגוש בשר אטום עם פנים ברוחב דונם שהתקיימה כעוזרת גננת במעון תינוקות מקומי וזכתה לאהדה ואהבה בעיקר מצדם של נערי שכונת התקווה הסמוכה, וש אחד מהם, חציו העליון לבוש כבחור ישיבה וחלקו התחתון ג'ינס הדוק וקבקים ענקי מידות, דיבר בה נכבדות, אם אפשר לנסח זאת כך. החוקר הראשי לא השתנה הרבה, לא גוף המתאגרף ולא הרגליים הגפרוריות, הוא רק התרחב קצת, ונדמה לי שמבטו היה תועה יותר, שכן מבטו חלף עלי בלא שישים לב שאני מתבונן בו בדריכות. אבל עכשיו יש לי דברים חשובים יותר. חזרתי אל הסוללה, כתבתי תלונה עם עשרים סעיפים (לא כולל הרביצה במנוחה גמורה ואי נקיפת אצבע בעת ההפצה המצרית) ומוקדם בבוקר שלחתי לקרוא לו, מסרתי לו את טופס התלונה והודעתי לו שעליו להתייצב עם משאית האספקה ברפידים עוד היום, הוא קרא לפני את התלונה, בתחילה לבשו פניו מראה זאבי ואחר כך החל לצחוק. הוא אמר לי, אתה באמת חושב שמשחק בקציני תותחים מתקופת נפוליון זה ברצינות? אני עניתי, מידת הרחמים עובדת פה שעות נוספות, כי על הסעיף ההתנהגות בזמן ההפצה של המצרים ויתרתי, כי זה באמת היה עלול לעלות לך ביוקר (והצבעתי על הדרגה שלו) והוא אמר לי, אם זה מה שמוציא אותך מהשממה של עצמך, אולי שווה, ולאחר שתיקה, דוב (פעם ראשונה שנקב בשמי) לא היית מספיק בקצה בשביל לדעת שהדרגות לא שוות אפילו את הפח ממנו מייצרים אותן, כשתודה בפני עצמך שדרגות זה רק למסדרים ואפילו זה לא באמת, אולי יפתח לך בראש איזה חלון שיראה שהחמצן כמעט לא מגיע לך למוח, ואני אמרתי, אם לזיין כל גבעת חול נודדת במדבר ואחר כך לרוץ לספר לכולם זה החיים בהתגלמותם, עדיף לי המצב הקיים, והוא אמר לי, הגענו סוף סוף לשורש הבעיה, לא? אמרתי לו, כי מי

שהייתה אתך בלילה דיווחה לי שזה הרגיש כמו עקירת שורש אצל רופא שיניים מְזַרְגּ בינוני, והוא אמר לי, חשבת שתגידי משהו אחר? היא יודעת לא פחות ממך שיש זרג ויש דרג שצריך להחניף לאהבה העצמית שלו, ואני אמרתי, תקן אותי אם אני טועה, אבל אני לא קצין משטרה צבאית חוקרת, או אולי שכחתי או אני לא זוכר כי התמצן והמוח והצינור וככה, והוא אמר, חסר תועלת כל מה שאומרים לך, באמת כל המוח שלך מלא פורמלין ותפקידים ודרגות וסמכויות, ואני עניתי, אבל לא מרגרינה זה בטוח, ולא בזמן שצללו המטוסים ההם. הוא פער את פיו לדבר ואני אמרתי, ראה את האשנב כסגור, ואם לא ייודע לי שהתייצבת עוד היום, אדווח עליך כנפקד ולתלונה שלך אני אוסיף את הצימוק שנותן לדברים טעם של שתן גמלים.

מקץ שבועיים, כשחזרתי לרפידים לסגור את החשבון עם החוקר הראשי, רב-סרן ג'וזף מובוטו, הודיעו לי שמחנה השבויים על חוקריו דילג לכלא 6. תשאול זהיר העלה שסגני לא נשפט, אלא הועבר לפיקוד צפון, ובחלוף חצי שנה, כשכבר הייתי סגן מפקד האגד הארטילרי, (המפקד שהעניק לי את התפקיד נראה טרוד כמו בפעם הקודמת, ורק העיר, הטובים בורחים כי הספינה טובעת, העיף בי מבט חטוף ואמר, זה ברירת מחדל, המינוי שלך, גם אתה לא קצין כל כך טוב, ואני אמרתי, אפשר הסבר? והוא אמר, קצין טוב היה מוצא דרכים לרתום את הילד הטיפש הזה עם התלתלים לרוטינה, ואני אמרתי, לא הייתי מספיק חומר רטוב בשבילי, אני אדם יבש כמו נעל, לא היה לי סיכוי איתו, והוא ענה, קצין טוב ואדם טוב זה לא אותו הדבר, תבדיל, כי אילו היה נשאר לי אחד כזה, אני מעדיף אותו כמפקד גדוד (בשטח) – קיבלתי הודעה מקצין העיר שמבהילה אותי לבילינסון, אבא שלך במצב רע מאוד. השגתי אישור לדרגה זמנית של רב סרן (בכאוס של אחר המלחמה הכול הפך אפשרי), קניתי חליפת מדי ייצוג ויצאתי בשעת ערב מוקדמת בגי'פ מרפידים, ולבילינסון הגעתי בשעת צהריים מוקדמת. אבא שכב במיטה. הוא היה רזה מאוד, אבל מצב רוחו היה טוב עליו, (אחי ישב מכונס בפנית החדר) וכשראה אותי, אמר, הנה הגיע מפקד הסוללה, נפוליון בונפרטה, ואני אמרתי, סגן מפקד אגד ארטילרי אם לא איכפת לכם, ואחי שהשקיף על הכול בעיניים קודרות אמר, עכשיו כבר ברור איך הצבא שלנו ניצח במלחמה האחרונה, ואני אמרתי לו, כקצין בכיר, יש לי גישה חופשית לתיקי השירות של חיילים שאמרו שהם לוחמי צנחנים אבל כתוב

שהיו באפסנאות של החטיבה וגם ישבו במחבוש שבעים יום כי גנבו מהצבא דלק, אבל לבית הודיעו שהם כוננות בגבול הצפון, ואבא אמר, איפה אתה חי? אתה חושב שזה עוד מעניין מישוהו, צבא ודרגות? אמרתי, כשהוא (הצבעתי על אחי) היה מגיע עם מדי צנחנים שקיבל באפסנאות בחבילה מהצד, בתנאי שיתלבש בפרדס על יד הבסיס ויעלם כמו רוח, עניין אותך מאוד, ואחי אמר, מודה באשמה, אולי לא הייתי יותר ממטאטא באפסנאות, אבל בצבא שלי השבויים לא רקדו וריקודים חסידיים לחוקרים שלהם בסוריה, ואני אמרתי, סליחה, למה בכלל נסעתי לפה כל הלילה מרפידים? ! לשמוע שדווקא מהרגע שגייסו אותי, דווקא אותי, הצבא נהיה בדיחה שרוקדת ריקודים חסידיים לחוקרים בסוריה? אני עוד בצבא בגלל המלחמה, עיכבו לי את השחרור, ואחי אמר, ורק אחרי ששקל בדעתו ארוכות, תסכים שזה מוזר ההופעה הזאת שלך במדי ייצוג עם כל הסימנים והדרגות, כאילו טבלו אותך במשחת נעליים וצחצחו אותך באפסנאות עם מברשות ענקיות, ועוד כמה מברשות קטנות להזהבת הדרגות ועוד עכשיו, אחרי המלחמה האחרונה כשקצינים לובשים ציוויל לפני שהם מציצים החוצה, ואני אמרתי, ממך היה לי ללמוד, גם כשהסתובבת במדי צנחנים שלא הגיעו לך בדין וגם כשלא העזת להציץ החוצה כי גרשנקורן ופולצ'יק מהכיתה המקבילה חיכו לך לגמור חשבון, אז מה שתגיד, מהפה שלך לאוזן של אבינו שבשמיים, על הר גבוה, בצפת, רק לאן נעלמה בקי הרוקחת? ואבא נפנף בזרועותיו ואמר, חלפה על פני העיר כציפור גדולה, ואני שאלתי, עם כל הקופה? ואבא אמר, שום קופה, הכול שמועות, ואני אמרתי, אבל לא זה מה שאמרת לנו בעצמך, שאתה מרותק אליה כי לקחה את הכסף מהקופה של ההסתדרות, אתה חתמת, היא לקחה, והפוך, היא לקחה ואתה חתמת, ואבא שעשה לו מנהג לאטום את אוזניו כל אימת שדיברתי, אמר, לא זוכר סיפור כזה. ואני אמרתי, איפה אימא? ואבא אמר, תבוא לביקור בעולם הבא, ואני אמרתי, צודק בהחלט.

(כן, אמר אחי, הוא לא דיבר אל אף אחד במיוחד, אולי לתקרה, בהחלט יכול להיות שלא הייתי בחיים שלי יותר מאפסנאי כושל, למרות כדורי וזה, לא הייתי מתאים, כמו שאומרים, נשברתי כמו מקל של מטאטא, אבל תזכור שלא כל מי שרובץ במקום אחד מספיק זמן שיתנו לו תפקיד ודרגות של מפקד גדוד הוא באמת מפקד גדוד, הוא לפעמים סתם איזה אליקים

שהלבישו אותו מדי ייצוג עם דרגות מוזהבות כי אין מישהו אחר או שלא היה כוח להרים ראש ולהסתכל בסביבה, אז אמרו לו לך בכוחך זה ותושיע את ישראל ותזכור, ילד, חלודה שרואים מהאפסנאות לא רואים מפיקוד החטיבה).

ובכל זאת חלפה שנה עד שהתייצבתי על רגלי ואמרתי שיקנו לי ויולה. אבא ישב בבית כבר חודשים אחדים, משום שגלה ממקומו לרגלי כס הכבוד עליו ניצבה מלכת העכברושים, אבל קצת לפני כן נשלחתי באוטובוס לצפת, והיה עלי לחלוף בפינת הרחוב של החקירה, אבל העניין הזה נראה לי פתאום רחוק וחסר ממשות, כאילו התרחש בעולם מקביל – מנגנוני ההכחשה של ילדים הם עניין מעורר קנאה ממש. האוטובוס בעל פני הבולדוג כאילו איבד גובה; חרטומו היה שקוע בחול. לצפת הגעתי בשעת צהריים מאוחרת, התחנה המרכזית של צפת התרוקנה באחת, ואני נשארתי עומד. רק לאחר דקות ארוכות הבחנתי באבי עומד בקצה הרחוב ומדבר בהתלהבות עם אישה אחת, שלא הייתה בקי הרוקחת. קרבתי אליו בהתלהבות של גור כלבים שגילה את אמו, אבי, שלא נתן בי אפילו מבט אחד עד שקרבתי מאוד ועמדתי כמעט מתחתיו (כבר לא הייתי נמוך ממנו הרבה) דחה אותי בגב יד קשה, חלקלקה, ואמר, אתה לא רואה שאני מדבר עם מישהו? חכה בנימוס, והצביע על קצה התחנה, ואני הלכתי וחיכיתי עד שירדה החשיכה, ולא ראיתי שקרב אלי ואמר, מה באת לחפש פה? ואני אמרתי, אימא שלחה אותי, סגרו את המים ואין חשמל בבית, ואבא אמר, ואם אימא הייתה אומרת לך לקפוץ מהגג של מגדל שלום? היית קופץ? לא ידעתי מה לענות – דבריו של אבא נראו לי פתאום היגיון ברזל, ואבא אמר, וכסף לנסיעה לצפת פתאום יש? ואני אמרתי, אימא הלוותה מגברת גלזר. אבא, ששיני הזהב בפיו נצצו פתאום, הוציא מכיסו ונתן לי עשרים ושתיים לירות ועוד שמונה עשרה לירות בפתקאות של ברית הקואופרציה הצרכנית ואמר, לקחתי מהקופה של הצרכנייה, אם יגלו יורידו לי את הראש, ספר לאימא אם אתה רוצה, שתלך תלשין לחבר קצור, ואז אפילו זה לא יהיה עוד, והצביע על הכסף והפתקאות בכיסי, וליווה אותי לתחנה ואמר לי, תחכה פה לאוטובוס האחרון, אני צריך ללכת לצרכניה לכסות את מה שחסר בקופה עם קצת חול ודבק ורוק ונייר. שנינו ידענו שזה כמוכן שקר, אבא אץ אל בקי הרוקחת. מה היה לו לחפש שם? אני דמיינתי סמובר

מוכסף עם ערימה של קוביות סוכר ופוטלים מצופים בד קורדורי בצבע עמוק של יין. כן, וילונות בכל פינה.

אבא ישב בבית על יד השולחן עם השעוונית ואכל דייסת כוסמת שחורה (שקורין 'שווערצע קאשע'), ובידו השנייה אחז צנון אכול למתצה בלע רוק ושאל, מה, מה האליקים בדיוק רוצה עכשיו, (אליקים היה במשפחה שלנו כינוי לעקשן ביש מזל שהכל יוצא לו קפידריך, היינו, הפוך) ואחי שעמד שעון על הקיר במדי צנחן ושתה קפה, הסביר, הוא רוצה להיות הווילן הראשי בתזמורת 'שלוותה' שעוד מעט מייסדים, רק לו מחכים, אבל קודם כל שיחליף את התחתונים המושתנים שלו, הדגנראט, אחרת אפילו בשלוותה אף אחד לא יסכים לנגן איתו (אחי, כמובן, צדק: מאז מהלומת האבן במקום הקובע שם בתחנה המרכזית לא החלפתי כי פחדתי להסתכל) נאחזתי בציפורניים במשקוף הדלת. אבא החל צוחק צחוק פרוע, ואני צחקתי גם, צחוק רפה, שכן גם לי נראה עניין הווילנה רופף ומופרך בנסיבות חיינו אז, ובכל זאת המשכתי להתעקש וממשקוף הדלת לא הרפיתי. נוצר קיפאון מזור: אני נאחזתי בוויולה על המשקוף, אבי המשיך לאכול את הדייסה, רוכן עד שפניו כמעט טובעות בה, ואמי שישבה בצד השולחן וליטפה בידה את השעוונית אמרה, נו נו, טוף שלילד יש אספירציות, זה מאוד בריא, ואחי שקרב לאט, (עיני היו תלויות באבא ולא נזהרתי) אמר בקול רך, מפתה, ווילן צריך אצבעות ארוכות במיוחד, וטרק על אצבעותי את הדלת.

ועדיין יכולתי להינצל, לסלק את האצבעות בחטף, אבל בחרתי לא. קור רוח? קורבנות מתריסה? גבירותי ורבותי, סופר אני לא, לדייק את המילים כחוט השערה לא אוכל. שקעתי פעם, בנסיבות מסוימות בקריאת דוקטור פאוסטוס של תומאס מאן, את ליבי לקחה דווקא דמות המספר, מורה תיכון ואישיות בינונית עם נטייה קלה למיליטאריזם (ממש כמוני). רגע השבירה שלי לא היה הדיאלוג עם השטן, או המגע הרעיל עם איסמרלדה שלוחתו, או הטירוף שאחז בלוורקין, אלא דווקא הרגע שבו הוריו האוהבים קנו לו ויולה דא'מורה. אותו רגע סגרתי את הספר בטפיחה והלמתי בו באגרוף (באחד ממסעותי לאירופה סרתי לכרך של בונה כלים בלגי וזכיתי לאחוז ביד את הכלי המשונה, המופלא הזה). אמי נעצה מבט חוקר בשלולית

השתן שנקוותה על הרצפה, ואחי אמר, סתם אתם חושבים מלמדים קרב מגע בצנחנים? זה נגד בוגדים, ערבים ומושתנים אחרים. אני נשארתי לעמוד באותה תנוחה, אוחז במשקוף ובוחר את הדם שזלג על הדלת. אחי אמר, מה אתה ממשיך לטנף פה מכל החורים? ! משום מה אמרתי בקול מתיילד, אבל הוא התחיל, ואבי ענה ביושב, הוא התחיל והוא גם גמר, עמדה דממה שאחריה אמרתי בקול ניטראלי, בכל זאת, אני רוצה שתקנה לי ויולה, ואבא אמר, אבל אני לא צריך ויולה, למה לי לקנות? בכל הכלום הגדול הזה אין אפילו למה שצריכים, איך יישאר למה שרוצים? אמרתי בקול מאובן, שיצא עמום מחלל החזה, אני רוצה, ואבי שירק קליפה של כוסמת לצלחת אמר, אז תקנה בעצמך, ואחי אמר, עם אצבעות כמו שסידרתי לך, תגיע לפילהרמונית, הם יסדרו לך איזה ויולה שאתה רוצה, ואתה עוד תודה לי, ואבא שסלד פתאום מכל העניין, אמר, אל תדבר שטויות. אתה רוצה שזה יכנס לו לראש כמו דיבוק (במלרע)? ולאמי אמר, סוניה, תרטיבי איזה סמרטוט שישים על האצבעות שלו.

(הוא היה גבר יפה תואר, גבוה ודק גזרה. הוא לבש תמיד חליפה עם סיכה מוכספת על הדש, ועל כתפו נשא את נרתיק הווילה. למדתי את השעה שבה המתין לאוטובוס, בדרך לקונצרט בפילהרמונית. הייתי אורב לו כדי לבלוע אותו במבט, ואולי גם להוכיח לעצמי שהעניין כולו חסר תועלת, שהמרחק בינו לביני אינו עביר. לא הספקתי הרבה: האוטובוס היה מגיע ואופף אותו, לא נותר לי אלא לדמיין אותו עולה לאוטובוס שהיה מגחיל וכבה במרחק. אני עמדתי תמיד במדרכה הנגדית עם עגלת הקוגלאגרים, מתבונן בפסי הטינוף על צווארי נשקפים מחלון הראווה ממול.)

בחודשים הבאים גיליתי שאבי נמנע מלהתבונן בי בכלל וממעט מאוד להימצא במחיצתי, ובהזדמנות הראשונה חמק שוב לצפת, וחזר מקץ שבוע: אימא הלכה לחבר קצור מההסתדרות, זה כתב מכתב למזכיר בצפת, ומשרת אבי, סגן מנהל צרכניה, נלקחה ממנו. בסוף הקיץ נסעתי עם אבי לתחנה המרכזית בתל אביב, אבא העלה אותי לאוטובוס שעבר ליד גבעת השלושה, אחרי שהסביר לי שהחינוך המוסיקלי בקיבוצים הוא על הגובה, והזכיר איזה צילן מפורסם בכל העולם שבחר לחיות בקיבוץ, רק משום שידע שחברי הקיבוץ בעלי ההשכלה המוזיקאלית העילאית מאזינים לו

בלי הרף ומחווים את דעתם כשפגשו אותו בשבילים או בחדר האוכל, ואימא אמרה, המוסיקליות בקיבוץ זה באמת משהו, וחייכה חיוך עגום. אבא, לאחר שהושיב אותי בתחנה, חמק לאוטובוס שיוביל אותו לצפת.

חודשיים מאוחר יותר הודיעו לי מקצין העיר שאבא נפטר. שוב עליתי על הג'יפ של מפקד האגד ונסעתי כל הלילה, אבל עצרתי בתל אביב על חוף הים. לאחר ששלחתי מברק מבית הדואר בתל אביב שלא אוכל להגיע, הוכרזה כוננות, שוטטתי על חוף הים שהיה כמעט ריק. לאחר שעות שוטטות אחדות, כשהחשיך, התייצבתי מול הכניסה האחורית, כניסת הנגנים של התזמורת הפילהרמונית, אבל את הווילון לא ראיתי נבלע בכניסה הזאת. מסתבר שעוררתי איזה תשומת לב, שכן אחד מעובדי הבמה ניגש אלי והניח בכפי כרטיס כניסה. אם אינני טועה (השכלתי המוסיקלית פירונית מאוד והמוסד החינוכי בגבעת השלושה לא הצטיין במוסיקליות עילאית כלל) ניגנו יצירה של הקטור ברליוז – עמד שם וווילון וניגן כמו בחלום, צלצל בוויולה כאילו הייתה פעמון כנסייה – אבל את הווילון שלי לא ראיתי על הבמה. אכן, חלום שונה מפשרו. בהפסקה, עודני יושב קצת מטושטש ומכונס, נטפלה אלי איזה גברת ולאחר אי אילו מילים (היא הביעה חשש מהאקדח שנשאתי בקול מתפנק) החלה ללטף את גבי. נתקפתי בחילה נסתי החוצה לג'יפ ולא עצרתי עד רפידים.

אולי אין זה המצע הנאות ולא באמת אני האיש הראוי להתמקד בסיפורו של הגבריאל השלישי למשפחת קפלנסקי, אחי, שזה עתה הותרנו אותו בחצר האחורית של 'בילינסון' אחרי גמר חשבון רווי דם: הלמתי בו בקת האקדח (נאגאן רוסי עצום מימדים שנלקח מקצין מצרי והוענק לי חגיגית בנשקיית האגד) וכשכבר שכב חסר הכרה, עיניו מכווצות, דרכתי על אצבעות ידיו תוך שאני אומר לו, סוף סוף מגלים את הסיבה למה צריך לנעול חמש שנים נעליים צבאיות, ואם תצייץ אתלונן במשטרה על תקיפת קצין בכיר וניסיון לחטוף את הנשק שלו שזה התשובה לשאלה למה צריך להיות בסביבה ולחכות בסבלנות שימנו אותך מפקד גדוד (אשה אחת שנשקפה מחלון בית בחולים צעקה לעברי, תתבייש! קצין גדול מרביץ צוויל! תעזוב אותו עכשיו אני ילך במשטרה! דכאו פה או מה?!). ללא ספק: עדיף סרנוס צייטבלום, שחצה דרך זוטות חייו אל העיקר, ולהוריו,

אשתו, ילדיו, משרתו, הקריירה הצבאית שלו כרב סמל בחיל התותחנים ואחר כך בחיל הפרשים הקדיש עמודים בודדים. אולי הווילון מהפילהרמונית יכול היה להיות הלוורקין שלי, אבל לא הוענקה לי האפשרות לברר זאת. כאמור, נלקחתי מקץ חצי שנה למוסד חינוכי, וישנתי בחדר עם עוד ארבעה ילדים על אותו סוג של מיטת סוכנות שישנתי בביתי, עם אותם קירות הצבועים צבע שמן עכור עד גובה החזה, ואכלתי על אותם שולחנות מצופי שעוונית לחם ומרגרינה וביצים שפקחו אליך עין חולת צהבת (ואמנם, חליתי בצהבת בצוותא עם חצי מוסד, רוב הילדים נלקחו הביתה, אני נשארתי בחדר החולים). לאחר שהולכתי למוסד הושעתה ממני כל תשומת לב, כאילו עברתי להתקיים במימד אחד, ואפילו אמי לא באה לבקר אלא פעם או פעמיים בשנה. (אבא תמיד אמר שיש לו זיכרון של חתול רחוב ולאחר שנמחקתי מקו המבט שלו הפכתי להיות פחות מצל חרוט בגיר על קיר מטונף, צהוב משתן בזיכרון החתול שלו. אולי את צבע השתן על מכנסי כשטרקו על אצבעותיי את הדלת זכר במידת מה של אי נוחות. את רוב ימי החופשים ביליתי במוסד או התארחתי אצל חברים למוסד בביתם (היינו יושבים במרפסת ורוקקים באפס מעשה, או ממתנינים לרדת החום, שאפשר יהיה לשחק כדורגל). נדמה לי שכאן טמון הגורם לעלייתי המטאורית בצבא (עם כל מידות האירוניה המתבקשות: באחד מימי המלחמה נחת על יד הסוללה נחיתת ריסוק שלנו במדבר מטוס קרב. כולם רצו לעברו ואני הקדמתי את כולם בדי 200. מתוך המטוס חילץ את עצמו טייס צעיר, כמעט ילד, שצלע לכיווני, ולפני שעלה על הסנדר, עצר, הסתובב על עמדו הצדיע ואמר, "ה'גלוסטר מטאור' האחרון שנשאר לחיל האוויר הלך. כבוד לסבא שהתפרק באוויר") ששיאה, תפקיד סגן מפקד אגד ארטילרי. לחופשות, בפשטות, לא היה לי לאן ללכת והיכן להניח את הראש, הייתי זמין לכל תפקיד. לא היה לי דבר אחר לעשותו, לא חיפשתי דבר אחר לעשותו, חברים לא היו לי, המלחמה פוררה את הכול, והצבא הפך להיות סוג של תחנה מרכזית אדירת מימדים, המלקטת חיילים באורח מקרי מיחידות האם ומשגרת אותם לגזרות לחימה לפי שרירות הלב או הפחדים של הגנרלים. אני עצמי נותקתי מיחידת האם שלי (מחלקת מרגמות כבדות של אוגדה צפונית) וכשיצאתי לחופשה, וזה היה בנדיר ובאקראי, הסתובבתי על חוף הים באילת, מתבונן ממרחק בטוח, וישן בבית החייל או באכסניה. גם אותן חמש שנים שנרקבתי בצבא, היו המשך

ישיר לימי הפנימייה שלי, וגם לקורס קצינים הלכתי רק כיוון שמישהו שחזר ממנו לאחר שהודח הסביר שאינו זוכר מהקורס הזה דבר זולת המזון המשובח שהוגש בחדר האוכל של הצוערים, ובעיקר תיאר את ארוחת הלילה שכללה קקאו חם וממרחים ופרוסות דקות של לחם לבן – ואמנם, פעם ראשונה בחיי שקרבתי לארוחה מעין זו הייתה בגיל 19, בקורס קצינים. אותו מודח פספס לחלוטין את הדייסות נפלאות לארוחת בוקר, שאפשר לבזוק עליהן קינמון או קקאו או סוכר חום או אבקת וניל. כן, נדמה לי שאני חופר ומגיע לשכבת האמת הטמונה תחת מפולות החול והטינוף של פני השטח הנקרא המהלך השגור של החיים – הנה גיליתי את פשרן של חמש שנים בנעלים צבאיות כבדות, או את המחולל של מי שמונה להיות סגן מפקד אגד ארטילרי. מניעים עמוקים יותר ספק גדול אם יש בכוח הכתיבה שלי לגלות, ואולי אין עוד שכבת עומק, אלא אם כן הצטלבו חיך עם דמות כאדווארד לוורקין בכבודו ובעצמו, וכשהחל השטן מציץ מזווית העין (שכן להתייצב מול אבא ולתבוע ממון לוויולה בתנאי הקיום של ישראל 1965 במקום ובזמן שבו אבא אפילו את חבילות המזון "קר" ששלחה הדודה מאמריקה והעלה אותן קורבן מנחה לרוקחת בצפת היה עניין אבסורדי הגובל אולי בשטני, לפחות מבחינת האירוניה). הועברתי במהרה למוסד חינוכי מוקף נוף גבעות נמוכות, ירוקות, אותן לא זיכינו אפילו במבט אחד. למען האמת, המסקנה היחידה שאני מצליח להסיק היא על עצמי, ועל יחסי האובססיבי לאוכל – וההודאה שהסיכוי לקבל מנה עשירה יותר מזו שהקצו לי כסמל בגרוד מרגמות כבדות היה המחולל המרכזי בחיי משך שנים ארוכות.

יהיה עלי למחוק את הנער שחזר לחופשת קיץ ראשונה מ'כדורי' ונתן בבית ובי מבט צהוב, זר; אני הייתי אז בן שבע או שמונה, וחסר מידה של בוננות פנימית (ככל שניתן לנסח זאת כך) לילד רזה שלקח על עצמו ברפת של המוסד את מלאכת החליבה כולה כדי להלחם בידיו הגפרוריות, נטולות השרירים; את האימונים האינסופיים במכות קאראטה על הקיר של הרפת בפיקוחם של תלמידי השנה השלישית ואת הצליפות בענף דק של הרדוף על עורפו של מי שלא הכה בנאמנות; מעברו של השני עמד תלמיד של שנה שלישיית אונזו צמודה לקיר והוא היה השופט, והוא סימן באמצעים נעלמים מי זייף במכה. התנאים ב'כדורי' היו עלובים גם בהשוואה למוסד

החינוכי של גבעת השלושה אימא, כאמור, התפוררה לחלוטין לאחר שאחי עזב ואת ימיה ולילותיה בילתה במיטה שהתגבהה כמעט עד גובה התקרה, שני מזרונים זה על זה ומעליהם צברו גובה כל השמיכות והמצעים בבית) ורק לפעמים הייתה יורדת ממיטה זו, בעיקר בימי שישי, ומשקיפה מבעד לחלון כדי לקדם את אחי שלא הגיע – פשוט לא היה לו כסף לנסיעות, אבל זאת לא העלתה על דעתה. אימא הייתה ביסוד הדברים אישה חריפה מאוד, ודבר לא נעלם ממנה, אבל את רוב ימיה העדיפה ומבחינה, להעביר מוכת סנוורים או בטשטוש חושים של התבוננות פנימה לתוך עצמה, אבל בתוך עצמה לא היה דבר, אולי כמה נוצות וקצת זבל עוף ופגרי מילים שלא אומרות מאום. החדרים בבית הצחינו, מעט החיים בבית קפאו עם עזיבת אחי. מה שאכלנו בבית היה רע ועלוב גם בהשוואה לחדר האוכל של 'כדורי' שמחאות התלמידים והשבתות הלימודים בגין הרפש שהוגש בו היו מן המפורסמות. אבא התאמץ מאוד לנכוח בבית כשאחי חזר לחופשה מכדורי, אבל העניין לא היה פשוט. פעם או פעמיים ניסה לשדל את אחי לעשות את חופשתו בצפת, אבל אחי נתן בו מבט כזה שאבי החל לגמגם. אני הייתי גאה מאוד באחי, אבל הוא הפך להיות גור חתולים שלוף ציפורניים, וגור הכלבלב שהייתי, שהתקרב אליו בכשכוש זנב וזכה למכת כפה או שריטה מדממת פעם אחר פעם, מה שזיכה אותי בכינוי 'אליקים' וכינויים גרועים מאלה, לא רק מאחי, אלא בעיקר מאבי. ממרחק השנים אפשר להניח שאחי זיהה בי מטרה נייחת: אמי הייתה כאמור, מנותקת, ואבי (שהיה ביסודו של דבר אדם משכיל למדיי) חמק כחתול מהטפות המוסר של אחי בהבעת פנים מבודחת. פעם אחת, אחי היה אז בשישית, ואמי ישבה בדעה מוסחת על יד השולחן וקראה במלמול מכתב ששלחה הדודה מאמריקה (אבי הקדים להעלים בחטף את השטר בן עשרת הדולרים ששלחה במכתב) ובו שאלה אם הגיעה החבילה ששלחה. המכתב נכתב יידיש, אבל אחי קלט את המילים, (נוסח המכתב היה קבוע כל השנים) ושאל את אימא איפה החבילה, ואימא, שמבטה הפך חד כסכין, אמרה פתאום: תחפש בפה הזבל של הרוקחת מקופת חולים בצפת, מה שתגרד שם – שלך. (אכן, אימא ידעה להיות חותכת כתער וכולנו העדפנו לאין שיעור את הניתוק הטמום שבו שקעה, משום שידענו שמשפט אחד שלה עלול להפוך את סדרי הבית – אם נותרו בו סדרים – ואותנו רגלינו למעלה וידינו למטה, תלויים באוויר.) אני קרבתי אל שולחן המטבח להקשיב,

ואחי קרא לי עם האצבע תזחל להנה, תולעת, הצית סיגריה 'סילון' ואמר לי, תדע לך שהרפת ב 'כדורי' מלאה עלוקות. אתה יושב וחולב, ופתאום אחת מהן עולה לך על הנעל ונצמדת לך לווריד, אז מה שעושים זה מצמידים אליה את הסיגריה עד שהיא נופלת. (והצמיד את הסיגריה אל גב ידי). אבי התגלגל מצחוק, אמי שקעה שוב למצב של הזיה. ועדיין לא איימתי עליו בסכין הלחם, היו אמורות לעבור עוד שלוש שנים, מה ששם קץ להתעמרות שלו בי, אבל לא ללעג ולקטרוג המהוסה שהיה משמיע באזני אבי שהעמיד פנים ניטראליות, ואני ידעתי שהוא מאשר בתוכו כל מילה. וגם אני הבנתי את ההיגיון העמוק בדבריה של אמי ('שייקח את הקונסרבים והכסף לצפת, העיקר שקט שיהיה פה – ולא מוכרחים לשרוף ילד בשביל שזה יעבור') וזאת אחרי שאבי הסביר שחסר תועלת, (את המילים האלה אמר ביידיש) שימורי הבשר המשובח יהפכו חתיכת פחם בבישול של אמי ולקקאו היקר יהיה טעם שרוף של ליזול. אחי פרץ בצחוק רע, שהפך להיות דממת מוות רק אחרי המכות רצח שהכיתי אותו על יד הקיר האחורי של בלינסון, דרכתי על אצבעותיו והותרתי אותו חסר הכרה. אבא: 'תראי מה יוצא מהמילים שלך, סוניה, תרטיבי איזה סמרטוט שישים על היד שלך'.

יושב במונית השיירות לחדרה אני מפשיל בפועל ממש את שרוול החולצה ומתבונן בפצע המכוער שניבע באותו מקום בדיוק, בחלוף כמעט חמישים שנה מהסיגריה שנעץ בגב ידי. הפעם אלה התרופות לדילול דם שרשם הרופא ובנותיי מאביסות אותי בהן, עומדות ניצבות מעלי להיווכח שלא אשליך את התרופות בחשאי לפח, הן שקורעות פצעים בבשרי, ומתמלא חמת רציחה. אחי אמנם עבר לעולם שכולו טוב, אבל אני הייתי משליך איזו עצם שמנה לצרברוס, שומר הסף של הגיהנום, ואוחז בצווארוננו של אחי וגורר אותו החוצה כדי לגמור חשבון. אמנם, היו שנים ששיקול הדעת גבר, ואחת מהן אירעה לפני עשר שנים, כשאחי התדפק פתאום על דלת הבית שלי בפרדס חנה. אני ישבתי בחדר העבודה, ובתי הבכורה אירחה בסלון אדם עם זקן מדובלל, עוטה דובון מסמורטט. היא עלתה אל חדרי ואמרה בקול נמוך, אחד שהוא אומר שהוא אֶחָשֶׁף רוצה דיבור איתך (בתי הבכורה הייתה חשדנית וספקנית מרגע שפקחה עין אל העולם), ואני אמרתי לה, תשאלי אותו מה הוא רוצה, או אולי עדיף, תשאלי אותו כמה,

ותסתמי את האוזניים באגרופים כשיסביר מה הסיבות. ושוב עלתה בתי במדרגות ואני רשמתי המחאה, (וחזרתי וראיתי לרגע אחד את הויתור שלו על האולר בן ששת הלהבים, המברג וחולץ הפקקים שמסר לאבי, ונדמה לי שראיתי זיק של רחמים במבט שנעץ באבי) ובתי אמרה, אבל זה גם קצת כסף שלי, ואני אמרתי לה, יש מחיר לאבא שמישהו בשמיים או בארץ צועק לו, אי זָבֵל אחיך, אבל תגידי לו שזו פעם ראשונה ואחרונה, שבפעם הבאה שיתקרב אשחרר את הכלב, שבתי השנייה אחזה בקולר החנק שלו, שלא יעשה שמות באורח לא קרוא. (וגם הכלב, צרברוס, כבר מת מקדחת קרציות). בתי שעמדה בלי נוע אמרה, בכל זאת, ואני אמרתי לה, קחי מספריים וגזרי לעצמך איזה חלק שאת רוצה מהצ'ק, אבל אל תפקירי את אחותך מחזיקה בקולר של כלב שיכול בתנועה אחת לגלגל אותה מכל המדרגות, בבקשה. בתי ירדה, ושמעתי את הטנדר פג'ו שלו מתרחק. (נודע לי שאת פרנסתו מצא אחי כסוחר בגרוטאות ברזל, ולא בהצלחה יתירה) כמונית לחדרה חשבתי שצרברוס שלי לא היה מתפתה לשום עצם שמנה. הכלב, אולי מסטיף, אולי איירדל, לבטח כלב-דם, ספק רועה גרמני וללא ספק דוברמן שאימץ אותי באחד מקידוחי המים בנגב, היה בעצם כלב רועים בדווי, שהיה אדיש וסבלני לכל אדם, חוץ מאלה שידע שאני שונא או מתעב, והיה על הללו להיזהר מאוד, שכן כדרך הכלבים הנחרצים חיפש בעיקר את הגרון.

ברגע זה ממש, לאחר שכבר עברתי חקירה צולבת של בנותיי (החשד המרכזי שלהן הוא שהתחנה המרכזית זה לא בכדי, ואדם בודד כמוני, אלמן מזה חמש עשרה שנה, יחפש שם מי שתמורת תשלום תעניק לו הרפיה כלשהי וכמה נבגים מן הסוג שהעניקה איסמרלדה למלחין הגאון אדוארד לוורקיין, אם לא גרועים מאלה), ובעוד הן נוסעות, ודאי מקללות את יומן ואת האדם שהביא אותן לעולם להחזיר את הוולבו הנטוש מתל אביב הביתה, אני יושב מול הקלסר וחושב לעצמי שגם ההחלטה או הכורח לכתוב על אחי חגה וחזרת אלי ואל העלבון שלי במעגלים מתקצרים, ויוצא שעל עצמי אני כותב. הרהורי נעו מבנותיי מכורכמות הארשת בדרך לתל אביב (בת א': צריך להפסיק לשתף פעולה, נשאיר את ה'וולבו' בתל אביב ונראה מה יהיה, בת ב': אבא ישמח מאוד להיפטר מהוולבו הזאת שיושבת לו על הגרון, בת א': זה יחסוך אולי ביקורים בתחנה המרכזית, בת

ב': כלום, חופשי ומאושר, ציפור דרור של אוטובוסים ומוניות שירות, צריך שכבר נכיר את האיש הזה, אבא שלנו, ונחשוב צעד אחד לפניו, בת א': זה אפשרי? בת ב': בינתיים לא, אבל צריך להמשיך לנסות.) אל אותם צהרי יום בהם נסעתי לתל אביב, ופתאום חתכה אותי מכונית, והנהג, פניו ושפתיו אמרו נחישות, ירד לשולי הכביש, נחבט בתעלה וחלף אותה, והמשיך לדהור בשדה של עשבים גבוהים ועצים נמוכים עד שנעלם מן העין. חלף בי הרהור שהנהג הזה הבין שאת מה שאבד לו לא בכביש הראשי ימצא, ומתוך הפגיעות הדורסנית של עצמי אולי יקום דיוקן שקוף ומטוהר של אחי. ככלות הכול, איננו יודעים הרבה על הזולת, המסתתרת בחלקים החסרים בפאזל ממנו מורכב דיוקן עצמנו.

כל האחרים, ההורים, האחים, הצאצאים, מה שמכונה 'הזולת', הם תשליל של עצמנו, גם כשנדמה לנו שהם המשך (אמנם לא ישיר, לא פשוט) או ניגוד של עצמנו, ואנחנו מבחינים בקיומם (אם בכלל) רק כשמעשיהם ומחדליהם מהווים המשך המעשים והמחדלים שלנו. (לא הכלב, זה שאימץ אותנו; לכלב אישיות עצמאית משלו: הוא מת רק משהפך דומה לנו, מסתיר את קדחת הקרציות שאוכלת בו בכל פה ביציבה זקופה ודרוכה ומבט ממוקד עד שלפתע התמוטט באחת). יכול להיות, כמובן, שאני טועה, אבל היה לי רק כלב אחד כל ימי חיי, רק אישה אחת, שאמנם הייתה המשך לא ישיר לכל הנשים שלא אהבו אותי, מאמי ועד האישה בתחנה המרכזית אליה לא הלכתי ובחדרה לא הייתי, אבל מחשדותיהן של בנותיי נהניתי הנאה מרובה של מי שמתגרד בַּחֲרָשׁ, למרות שלא משנה ומה כבר ההבדל, הלא בנותיי בהן אני תלוי משוכנעות שאני עולה במדרגות המובילות אל חדרה של איסמרלדה שחורה זו כל שבועיים והנבגים עליהם מדבר סרנוס צייטבלום כבר עושים שמות בגופי, ובכל זאת: אישה אחת, חדר אוכל אחד (למרות שחלפתי על פני רבים), אוהל אחד (למרות שהיו אוהלים רבים) בו ישנתי כחייל פשוט וכסגן מפקד אגד ארטילרי (התעקשתי לא לעבור למגורי הסגל והמשכתי לישון במקום שבו הייתה אך מיטת שדה, ארונית, טלפון שדה ומכשיר קשר).

מחסן בית הורי בבני ברק. אני ילד – ודאי לא יותר מבן שש או שבע שנים. על עגלת הקוגלגרים קרוס אחי, עיניו מכווצות (כמו בחצר האחורית של

בילינסון שנים מאוחר יותר) ואני מנער אותו בכתפו ובוכה, גבריאל, גבריאל, (במלרע) קום, רציתי לומר לו דבר מה חשוב שדרש את מלוא תשומת ליבו. לאחר דקות ארוכות של קריאה בשמו נתקפתי אימה: נוכחתי שנותרתי לבדי בעולם, חסר הגנה מפני מחלקה של הלגיון הירדני אם תפלוש מהגבול בעיבורי כפר סבא. אני יודע מה עלה בדעתי ולמה דווקא הלגיון הירדני: הורי נמוגו, לא נמצאו בשום פינה של הבית או החצר, למען האמת כבר הייתי אחרי המכות הקשות שהכתה אותי אמי בצפת, וכבר אחרי החזרה הביתה מבית ההבראה, וגילוי אחי שוכב במיטה מטונפת, קודה מחום – אבי בילה את השבוע כולו אצל בקי הרוקחת בחדרה השכור ברמת גן, עוד לפני שעברה לצפת לנהל את בית המרקחת של קופת חולים, ואת אחי השאיר לבד ברחוב הגלגל ברמת גן, מול הבית שבו שכרה חדר ומרפסת, ואמר לו, חכה לי בבית, אבל הייתי קטן מכדי להבחין במשהו, ואני מניח (אינני זוכר) שהסיטו את תשומת לבי לעניין אחר – נדמה לי ששמעתי את אבי אומר לאימא בקול מתגונן, מה את רוצה, סוניה, נתתי לו כל יום אָה. פֶּה. צָה, ובשמות של תרופות יש משהו מרגיע, בעיקר ילדים קטנים. ישבתי וליטפתי את שער ראשו ואז הבחנתי, בעומק המחסן, בזוג אופניים חדשים, גופן צבוע אדום כהה והגלגלים שחור, עם מנעול, פריילוף ששה הילוכים, דינמו ופנס. אחי היה האחרון בשכבת הגיל שלו שעוד לא היו לו אופניים. שלושה חודשי עבודה עם עגלת הקוגלגרים במכולת ברחוב הרואה שבה רימו אותו ללא הרף, הניבו חלק גדול מהסכום הדרוש – אבל הזמן עד תחילת שנת הלימודים התקצר והלך, ועדיין חסרו שתיים עשרה לירות לסכום הנדרש, ואז נודע לאחי שלקניה ישירה בבית החרושת לאופניים "חרש אופן" יספיק הכסף. אחי הלך ברגל מבני ברק לראשון לציון, ובמפעל הסכימו למחול לילד השלוד, בהיר השיער, שתלה בהם מבט רועד, על שלוש הלירות שחסרו ואף הוסיפו לו מנעול פטנט מיוחד 'שלא יגנבו לך', כך הסבירו לו, ואחי פצה בוויה דולורוזה שלו הביתה. נתבהר שהאופניים שהיו חדשות לגמרי התנהלו בקושי ובכבדות (הזהירו מראש שזוהי תקופת הרצה הכרחית). המסע עם האופניים הביתה ארך עוד יום וחצי. היכן ישן בלילה, איך גרר את האופניים כל הדרך, מה אכל ומה שתה, אם בכלל, לא נתבהר: איש לא שאל ואחי לא סיפר (גם לא כשחטף מכות רצח מעודד גרבינסקי עמי גרשנקורן ויצחק פולצ'ק שהיו מדריכי השכבה ב'נוער העובד' – הוא חזר הביתה בשפתיים קרועות

ושיניים שבורות ודיווח שנתקבל בברזל זווית – קרוב לוודאי שהשמועות על בקי הרוקחת כבר התפשטו, והמצפן המוסרי של אבירי העבודה ההגנה והשלום והציווי הקטגורי 'הישר לכת' נפגע ואחי שילם את מלוא המחיר בזמנים ובמקומות בהם היו במדינת ישראל שנוסדה על ידי ההסתדרות הכללית כל כך מעט אנשים, שאפשר היה לעקוב אחרי כל אחד מהם ולבחור את הרגע המתאים בו יבואו עמו חשבון.) האם האופניים היו סוג של הסוואה או תיקון? לא אוכל לדעת. גרסה אחרת טענה ששפך נפט והצית קיני נמלים באופן שסיכן את קן הנוער העובד, וגרסה שלישית שצד ציפורים ברובה חוליות ובישל עם שניים מחבריו מנחם בלומנקרנץ וגרשון גרנובסקי גולש בפח זיתים גדול – ועדיין לא ברור היכן החטא, אלא אם הפגיעה בנוף ארצנו וציפוריה הוא העניין (ואולי כאן מקור האש שאימה על בית הנוער העובד, שהיה, כמובן, צריף מוכה רקב.) אחי למד לשמור את כל מה שהתרחש עימו לעצמו, ומשלב מסוים לא דיווח דבר, ואם דיווח, היו אלה זוטות.

חצי שנה קודם לכן חגגו לאחי בר מצווה. הדודות מראשון לציון והדודה חיה מרמת גן התייצבו עם סירים מלאי דגים ממולאים ותבשיל פריקסה. האמבטיה נגדשה דגים ששחו הלוך ושוב, ארגו הקרח נגדש בקבוקי בירה שחורה ומיץ פז של 'פאורה' שאחי היה להוט אחריו מאוד. שירה ארוכה של בקבוקי סיפון עמדה בשורה על יד קיר המטבח. בערב, כשהחלו האורחים באים (בקי הרוקחת הקדימה את כולם ובאה, ורתחת כולה, מעלה אדים של בושם ושיניה האדימו כשני) נתבהר שזכרו כל דבר קטן וגדול ורק בגדים לאחי שכחו להכין. אחי נדרש ללבוש מכנסיים מטולאות וחולצה לבנה של אבי, מזל גדול, אמר, שהחולצה עוד מכסה חצי מהטלאי הגדול באחורי המכנסיים. אחי ניסה לחמוק, להיעלם, להיחבא – בתחילה בחצר האחורית מתחת למזווה, אחר כך בשירותים, בחדר האמבטיה, ולבסוף מתחת למיטה שלי, משם גרר אותו אבי כולל כל הטינופת והאבק שהצטברו. החולצה הלבנה של אבא האפירה ונמלאה קורי עכביש, אבק, פירורי לחם יבש במרגרינה, חוליות של מיטת סוכנות, פגרי נמלים ואפילו פרת משה רבנו מלאת חיות וחרגול שהשיב נשמתו לבוראה. על הטקס הדתי אמנם ויתרו, אבל אחי נדרש להתייצב קבל עם ועדה ולהודות בנאום פומבי להוריו היקרים ולהסתדרות הכללית ולמדינת ישראל שהביאוהו עד

הלום. אחי סירב, כמובן, וחזר להתכווץ מתחת למיטה של עצמו. רעם קולו של אבי "יש לך רגשי נחיתות!" נשמע היטב לאורחים המטים אוזן בהמתנה לנאום התודה. מאז ועד שנעלם בכדורי, כינו אותו בשיכון "רגשי נחיתות". כשחזר, מקץ שנה, לחופשת הקיץ, גבוה בראש שלם וכולו שרירים ומבט רדום שנתן בכל מעיניים מכווצות, ממצמצות, איש לא העז לכנות אותו בשום כינוי, כמובן. את המתנות קיבל בן דוד רחוק של אמי, שהגיע לבוש מחלצות, שהכול טעו לראות בו את חתן הבר מצווה, ובחשבון אחרון נתבהר ש'שמר' חלק ממתנות הכסף לעצמו. החבר קצור מההסתדרות שלח מברק ברכה והודיע שמתנה תישלח בקרוב, אבל שום מתנה לא הגיעה, ואולי הגיעה אבל אבא שבימים שאחרי שקע במיון מושכל של המתנות, פנה להחזיר אותן לחנויות וקיבל רבע או שלישי משוויין. תמורת הספרים שהיו רוב מניינם של המתנות, קיבל פרוטות, אבל לא עמד על המקח. לקח מה שנתנו לו והלך. בין המתנות נצצה לה שכיית חמדה אחת – אולר שוויצרי בעל שישה להבים, מברג וחולץ פקקים, אבל אחי לא אמר אפילו מילה אחת משנלקח ממנו היהלום היקר הזה.

בשבת שלאחר המסיבה הזאת התייצבו בביתנו הדוד והדודה עם הילד שגנב את מתנות הכסף. אחי נדרש לנכוח בשעה שהחזיר שלוש מעטפות קרועות, שתיים שהכילו חמש לירות כל אחת ואחת שהכילה שבע לירות בשטרות בודדים של חצי לירה. הילד הגנב ספג סטירות לחי כבדות במעמד אחי, אמי החלה לצרוח שבבית שלה לא מרביצים לילדים, הדוד השיב שכן ארבע עשרה כבר לא ילד, הוא סתם גנב, אבי הסתגר בחדר הקטן ביותר בבית ושקע בקריאת "דבר". בדיעבד נסתבר שאחי לא שמר טינה לבן דודו (אותו ראה פעמים בודדות כל ימי חייו) – שניהם יצאו אל האור הלבן של צהרי השבת ופצחו במשחק רפה וחסר חשק של דודס. לחיו האחת של בן הדוד הייתה נפוחה ממכות. לילדים שהתקבצו הסביר שזה לא מה שחושבים – עקרו לו שן. הם התרחקו קצת והתכוננו בו בחשד. אחי עמד ובטש בקרקע ולא אמר דבר.

הורי מצאו אותי יושב בפתח המחסן ומשחק בחול. אמרתי, גבריאל ישן במחסן ולא רוצה לקום, ואבי נבלע בתוכו, ואחר כך יצא בריצה, ברכיו פקות, והזמין בטלפון של אדון וגברת גלזר, השכנים, מונית ל'בילינסון'.

אחי שכב שם שבוע ימים, לא נע ולא זע ולשאלות הרופאים ענה בצמצום ובעיקר במילים 'לא יודע' ו'מרגיש בסדר'. מקץ התייעצויות ובדיקות דם פסקו שחסר לאחי ברזל בדם, ופצחו בזריקות כבד אימתניות. אחי חזר מקץ שבוע חיזור ורזה עוד יותר, ולפעמים נדמה שהתקשה ללכת. האופניים נעלמו מן המחסן: אבי, כשחזר מבית החולים, חבש כובע קסקט, שם מקל כביסה במכנסיו ורכב על האופניים לבית החרושת, הסביר שמכרו אופניים לילד קטן מכסף שגנב מהאוכל של המשפחה, שעד תחילת החודש הבא, מועד קבלת המשכורת, ירעבו הילדים, והילד עצמו שאינו יכול לרכב על אופניים כה כבדות שוכב בבית חולים לאחר רכיבת אופניים אחת ומזל אם יצא על הרגליים מהעסק הזה, והאיש מבית החרושת הסכים בחיוך נוגה: יותר מדיי ספרי הרפתקאות, שפעם, לפני שהמדינה הזאת קמה, אולי היה בהם משהו, כשהילדים האלה עם הסטנים והרימונים נלחמו, או הביאו כדורים לעמדות הקדמיות, אבל היום הנוער בלי ערכים, ועדיף שיבלה ב'תלמוד תורה' במקום נסיעות באופניים השד יודע לאן, ואת הבנות על הרמה של האופניים ראוי לא להזכיר, אבל שניהם, הוא ואבי, מבוגרים מספיק להבין את מה שלא כדאי להגיד במילים, אבי הסכים בהתלהבות, והאדון מבית החרושת ביקש סליחה ומחילה פעמים אחדות והחזיר את הסכום במלואו. אבא תלה בו מבט שואל, השטרות עדיין בידיו והאדון מ"חרש אופן" הוסיף עוד לירות אחדות ('אוכל טוב שיבריא הילד'). בבית נופף אבא בפנקס חסכון של בנק 'קרדיט' (שפשט את הרגל לפני שנים) והודיע שהכסף שהחזיר מאדון חרא של שפן שמור לטובת אחי בבנק. ואפילו יש שלושה וחצי אחוז ריבית לשנה. אחי ששכב במיטה ותלה מבט ריק בחלל אמר 'יופי' ואימא מיהרה להכריז שגם הכסף של הבר מצווה ישמר שם, וחייכה חיוך עגום. ואבי הסכים בהתלהבות, מצחו נוטף ליחה צהובה.

מסתבר שאחי ויתר על האופניים כי גילה את הסיגריות. פעם או פעמיים ביום היה יורד מן המיטה ומעשן סיגריה במחסן. אמנם, לצורך זה לא היה הכרח לחסר מפרנסת המשפחה סכום של אופניים, ואחי ממילא לא יכול היה לעמוד ביותר מסיגריה אחת או שתיים ביום. לי הסביר שהעישון מרגיע את הכאב, אבל לא יכול היה לומר איפה כואב לו בדיוק. פעם אחת הצביע על פיקות ברכיו שבלטו מרגליו הרזות ואמר, 'אין פריילוף' (הכוונה

היא למהלך סרק באופנים) ואני ממילא לא הבנתי את הקשר, אלא שכבר נהיה מאוחר מדיי לכל דבר ועניין.

אני מניח שמיותר, אולי, לספר את סיפור האקורדיון סקנדלי 80 בס שהפך, על דרך האלימינציה, להיות מפוחית פה, שנה לפני סיפור האופניים – וגם בסיפור הזה התיזה מרכבת הקוגלאגרים גיצים ברחובות שעל גבול רמת גן בני ברק (אחי הוביל אבטיחים לבתיהם של אותם שהתקשו או התעצלו לשאת את האבטיח במעלה המדרגות), ושוב רימו אותו בתשלום, אבל אחי צבר בכל זאת סכום של עשר לירות למפוחית פה נוצצת, גדולת מימדים. שהחלידה תוך חודש וכל ניסיון לנגן בה הזיל בעיקר רוק בצבע חלודה ומעט מאוד צליל, וזה היה כפסע לפני שאחי עמד על סף הליטוש הסופי של השיר 'ציבורנו מלוכד במחנה עמל אחד' על בסיס אתמול בלתי ידוע ומחר ללא חזור. אבי, שנתן מבט אחד באינסטרומנט המופלא מיצור סיני או יפאני, אמר, קמח של עניים – מר ותפל, והסביר ששנים היה אוכל לחם מקמח דורה שאין מר וחמוץ ממנו, אבל מיד אחר כך הצהיר, לפחות לא שילמנו עשר לירות על קצת דורה, במקום שבו היינו.

אבל לדברים מעין אלה אי אפשר שלא יהיה איזה סוף. נהיר היה שחיייו של אחי הגיעו לסף של מבוי סתום. מצבו גם בבית הספר אצל המחנכת רלה קושניר (שהייתה אמו של יגאל קושניר שהכה את אחי מכות נאמנות לאחר שהטיח בעיניו חול) היה רע; לא היה לעזר גם מכתב ההלשנה שכתב אחי לראש הממשלה דוד בן גוריון בו העיד שהמחנכת לועגת בלי הרף לממשלה ומנהיגי ההסתדרות הכללית ופעם אמרה בשיעור תנ"ך שזו מדינה עלובה שמנהיג אותה גמד חמוש בסיכה חדה. בן גוריון השיב מייד במכתב שהודפס במכונת כתיבה שהמדינה העלובה של המחנכת שלך היא בכל זאת דמוקרטיה, וכל אדם חופשי להגיד את דעתו – והודה לאחי נמרצות על המכתב. הייתה זו התפוררות המתרס האחרון – תמיד ידענו, היינו בטוחים שבמצבי אין מוצא בן גוריון יתערב – אם באמצעות שליח של הש. ב או המוסד, ואם מטעם עצמו – הזמנה דחופה ללשכתו שבמשרד הביטחון או מכתב לנוגעים בדבר או הוראה חד משמעית לח' קצור מההסתדרות – מכתב זה הוכיח באופן כלשהו שאבי האומה נסוג אל הצללים ולנו, הנערים שעוד שנים מעטות נעמוס על שכמנו את עיקר הגנת

האומה מנינה ובנינה שלח מכתב בלתי מחייב. גם ב'נוער העובד' המצב היה רע (מעיקרו של דבר, גורש אחי מן הקן לאחר משפט חברים כהלכתו), והסיבות לגירוש לא התבהרו עד רגע זה ממש, כשאני יושב בחדרי וממתין לטלפון שיבשר על גניבת ה'וולבו' שתמחק את הרהב שבגינינו קניתי לי מעין לימוזינה שתוביל אותי בדילוג של פרש מעל הגדרות והתעלות שהן קווי התיחום של חיי. כמו חליפת הייצוג ודרגת הרב סרן הזמנית, וכמו ההתייצבות השנייה והאחרונה מול הכניסה האחורית של הפילהרמונית, נשען על רכב המג"ד שלי (ואמנם, במילואים מוניתי להיות מפקד גדוד תותחנים). תוך כדי כך קמתי ממושבי בקומה השנייה של הבית והתבוננתי ברחוב הריק, וראיתי צל עומד ניצב ליד השער. היה זה בן הזוג של בתי הבכורה, זאטוטי כגמד באופן שהזכיר לי במקצת את טייס ה'גלוסטר מטאור' שהתפרק באוויר ונחת נחיתת אונס על יד סוללת ההוביצרים עליה פיקדתי במלחמת יום כיפור. כשישב בטנדר שאלתי אותו מה המצב, והוא, שהסיר מעל ראשו את קסדת הטיס (וגילה ראש ענק מימדים) אמר, כבר רואים את תחתית החבית. שאלתי מה היה היעד, והוא אמר לצוד נמרים, והתכוון לציד של חוליות קומנדרו מצרי, וביקש לא לדבר עם איש עד שיגיע החילוץ שלו. נסגרתי עמו באוהל עד שנחת מסוק, רופא צבאי שיצא ממנו שלף משום מה סוג של משקף ופנס קטן והתבונן באישוניו של הטייס, וליווה אותו בחיבוק אל המסוק. סגני, שעמד בחוץ וליווה את המסוק הממריא אמר: נסיך קטן וצולע, מה עוד נבקש ממכורתנו העלובה שנשאר שווה. הזמנתי את בן הזוג היקר של בתי להמתין בבית, והוא סירב ואמר שעדיף לחכות באוויר הצח. אמרתי לו שאת ההמתנות האינסופיות האלה לרגע שבו תתישב בתי בדעתה כדאי לעשות בוולבו מפוארת, שעומדת כאן בחצר שבועות באפס מעשה, ומעיקה לי על הגרון, בבקשה, חנם ולא צריך להחזיר בשום תנאי, והוא ענה שגם את אלה עדיף לעשות באוויר הצח, והודה לי נמרצות על הנדיבות.

חסר סיכוי העניין הזה. לא יניע זרת בלא רשות מפורשת של בתי, וזו תעמוד על הדם ותדאג שהמחיר שאשלם על הרהב יהיה רב ועצום. עודני תוהה מתי תימלך בדעתה ותתמקד בגרונו של האיש הזאטוטי הזה שנצמד לבתי, שמתוך מחשבה תחילה בחר לוותר על הוולבו, כדי שחמת הפתנים וארס הנחשים של בתי הבכורה לא יתמקד בו. אחזור, ברשותכם, מן המבוי

הסתום של חיי הנוכחיים אל המבוי הסתום של אחי בגיל שלוש עשרה או שלוש עשרה וחצי – אם יהיה מי שיקרא רשומות אלה, ודאי יתהה כיצד זה חייו של ילד מגיעים למבוי סתום – אבל בישראל של תחילת שנות השישים דרכי המלך היו מעטות, ומעקפים לא נוצרו אלא בשביל משפחות או הורים שביקשו להרחיק את הילד מכל נוכחות של ממש בחייהם – אם משום שביקשו להם בת זוג חדשה שלה ילדים משלה, עליהם תגן כחתולה המגנה על גוריה ולא תרשה שירחיקו אותם ממנה, אם משום שילדים שגדלים מול עיניך מסתירים משלב מסוים את האופק או מטילים עליו צל, ואם מטעמים אחרים, מה שהכתיב לאחי ולי את המוצא – ולא אל האור, אלא אל מאורת חולד שכל אחד התבצר בה כמידת יכולתו. וכך עלה אבי לרגל למשרדו של מזכיר הוועד סניף בני ברק פרדס כץ ברחוב עקיבא, והחבר קצור הקשיב באהדה ולא אמר הרבה, אבל מקץ שבועיים הגיע מכתב המאשר מלגה כמעט מלאה ללימודים בבית ספר חקלאי (את חלקו לא שילם אבי מעולם, ולפיכך תעודת הבגרות של אחי שוכנת עד היום בארכיון המוסד, מחוברת בסיכה אל מכתבי ההתראה הרבים שנשלחו אל אבי והוחזרו לאחר שאבא הטביע עליהם בדיו אדום, הגיע לכתובת לא נכונה) ואבי נופף באישור המלגה והודיע לאחי שהפעם, אין יותר איפה לברוח ואין לאן לחזור. כי לא יישאר כלום חוץ משלוש מיטות סוכנות ריקות וקצת קיני יונים בארגו התריס של הסלון בבית ריק. את הפליטים מהבית הזה, אמר אבא והחווה סביבו, יקלוט המוסד הידוע שלוותה, אם יגלו שם את מידת הרחמים שהפכה נדירה מאוד במדינת ישראל, והוא, אבא, נזקק לרוב רובה כדי להשיג את הסטיפנדיה הזאת. אני, כמובן, לא הבנתי מה אמר, אימא עקבה אחרי המילים כאילו היו בובות על חוט קופצות באוויר, מבטה הוזה, ואחי תלה מבט תועה בתקרה. האם תכנן לגמור איתנו (כך התנסחו אז) ולהיצמד סופית לבקי הרוקחת? אימא, שמסתבר ששמעה כל מילה אמרה לאבא מקץ ימים אחדים, המיטה שלה מלאה מסרגות חלודות, את הנבלה הסרוחה שלך היא תזרוק פה על יד הדלת אחרי שתעשה לך סוף. אבא השיב משהו בקול שבין יבבה לצחוק, נדמה לי שחזר על תפילת "תשליך" של ערב יום כיפורים, (סבא גבריאל על שמו נקראנו היה חזן הקלוזיו של הקצבים בעיירה ליד וילנה) ואימא אמרה לו, במקרה הטוב באמת יהיה לך אינטרמצו בשלוותה. תקבל ממנה ליווי עד פתח המוסד. כמנהגה, דיברה בתערובת של יידיש ועברית כדי שאנו,

הילדים, לא נבין, ואבא אמר בקול רועד, נכלם, 'מי שמדבר', אבל ידיו רפו, ועם פתיחת שנת הלימודים נשארו גם אחי וגם אבי בבית: אבי חיכה לסימן, אחי לא המתין אלא לשעות ההתגנבות אל המחסן שם המתינה לו קופסת הסיגריות 'סילון'.

אחרי החגים התעשת אבי והוביל את אחי כמות שהוא, חיוור וחלש, עם תרמיל קטן, לתחנה המרכזית בתל אביב, והוא עצמו עלה על האוטובוס לצפת. רשות מבקי הרוקחת ככל הנראה הוא לא קיבל, אבל מעשה נחיר הוא החליט לעשות. אמי קרסה (בגין עזיבת אחי קרסה) אני נעזבתי לנפשי. מקץ שבועות אחדים אבא חזר, הפעם לא אמרה לו אימא דבר וחצי דבר, ואבא עזב שוב, ואני המשכתי להזות בחדר על יד מיטת הסוכנות הריקה של אחי, עם המזרון ההפוך, שלבשה מימדים הזויים של גווית לווייתן, בעיקר בלילה, במיטה הרופפת שלי שרוב החוליות שחיברו אותה כבר נורו אל הציפורים שהושמו בסיר הגולש הרותח, שהזין אותי בחלום לא פחות מהלחם, המרגרינה וכוס התה עם קוביות סוכר, מנת האוכל היומית שלי. הלילות שלי היו שיט בספינת ציד לווייתנים על ים רדוד, מתננד, שקרקעיתו הייתה רצפת החדר. לפעמים הלכתי ברגל לבית דודתי ברחוב מעלה הצופים ברמת גן, והדודה אמנם הטיפה לי מוסר וגערה בי בלי הרף, היא אמרה שאבא לא עמד בכיזיון ההתנהגות שלנו, בחרפת הציונים העלובים בתעודות השליש וסוף השנה, ובעיקר קטרגה על אחי שחמק מטקס הבר-מצווה שלו שאבא השקיע בו את הנשמה, אבל האכילה אותי בנדיבות ולפעמים גם שמה בכיסי שטר כסף שאתן לאימא (שתיעבה את אחותו של אבי תכלית תיעוב: היה עלי לחזור ולשמוע על סימני החגורה שהותיר הדוד על גבו של בן הדוד שנהרג במלחמת הקוממיות).

אני מניח שגם בנותיי ביקשו לא לשמוע שוב את סיפור האולר השוויצרי בן ששת הלהבים, המברג וחולץ הפקקים שאבא מכר בפרוטות ושנשלח על ידי קרוב משפחה רחוק שלא שיערנו את קיומו כמתנת בר מצווה, ועל הוויתור והמבט מלא הרחמים שנתנה החיה הקטנה, המיוסרת, אחי, באבי, עוד לפני שנדבק בכלבת ועל הקטע שקראתי פעם ב"שדים" של דוסטויבסקי, בדיאלוג בין הרוצח הנמלט וסטאברוגין. הרוצח מספר לו על 'דודת לב' הממתינה לו בחלון, אך בלי חבילה של רובלים בכיס יותר טוב

שלא תראה לה את פניך, על כסף האולר שהועלה קורבן על מזבח החולדה אדומת השיניים, שגם לה היו גורים להאכילם. והיא האכילה אותם היטב גם בימים הרעים והקשים ביותר של המלחמה והצנע שבעקבותיה, גם כשטבלה עד פרקי ידיה בדם כשפטרה באמצעות מסרגות חלודות שליבנה על פתיליה נשים מילדים שלא היה בהם שום חפץ, בתי הבכורה ביקשה לדעת מה הקשר לוולבו שאומרים לך למכור כי הוא מעיק לך על הנשמה, ואני אמרתי שאקבל תמורתה פחות ממה שקיבל אבי עבור האולר, בלי קשר לעובדה שהאולר היה שווה הרבה יותר מהוולבו – ועוד אמרתי שאני לא מצפה ממי שקיבלו כל מה שביקשו או לא ביקשו, עוד לפני ששיערו את קיומו של הדבר אותו היו מבקשות להבין את מי שלא ביקש דבר ובכל זאת נגזל ממנו הדבר שלא העזו אפילו לבקש, והבת הקטנה שאלה, איך זה אפשרי? והגדולה אמרה, חסר סיכוי, אני הולכת לישון, ונדמה לי שבן הזוג הזאטוטי שלה נתן בי מבט מלא אמפטיה, מה שעלול לעלות לו ביוקר רב. משפט השדה השבועי קפא ללא תוצאה נראית לעין עוד לפני חקירת שתי-וערב שתוביל אל חדרה של דודת הלב מניגריה שמעולם לא הייתה לי – הלקח שאבא אמור היה לשנן עד צאת נשמתו הוטבע עמוק בקו התפר שבין האימה ותאוות הנקם של עצמי.

אבל הדברים נרשמו ויועלו במשפט השדה השבועי שנערך לי. שמעתי את הבנות מחליפות מילים בחצר ולא היה שום צורך להצמיד אוזן לדלת ולשמוע את הבכורה אומרת לצעירה, ההחלטה למות מתחת לוולבו ולאולר ולווילולה שלקחו לו אותה לפני שנתנו ועוד לפני שיודעים איך בכלל נראה הדבר שרוצים היא סופית, תגידי לאבא שלך יפה שלום כל פעם שאת רואה אותו, כאילו זו הפעם האחרונה כי כמו שהוא אמר, לוקחים ממך את הדבר שאת קיומו לא שיערת ואפילו לא ידעת שהוא עומד מאחורי הגב שלך, או יושב לך על הכתף כמו קוף, לא מרגישים שהוא יושב לך על הכתף ולא מרגישים שנעלם, ואת בן הזוג עומד ממרחק בטוח לאחר שחיפש ומצא בין הבתים את פרץ הרוח מכיוון הים, ואת בתי הקטנה חוזרת אדומת עיניים עמוסה מצעים ושמיכה (בנותיי ישנו בביתו של ארמי אובר אביהם, לפי תור).